

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การเมืองของการให้ความหมาย : นัยของ “ผู้หญิงไม่ดี” ได้แสดงให้เห็นภาพการเปลี่ยนแปลงการให้ความหมายเรื่อง “ผู้หญิงดี ผู้หญิงไม่ดี” ทั้งจากด้านสังคมและจากมุมมองของนักวิชาการหัวก้าวหน้า รวมทั้งผู้ที่ออกมาเรียกร้องในเรื่องสิทธิสตรี “ผู้หญิงไม่ดี” ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง ผู้หญิงที่ประพฤติตัวออกนอกกรอบ หรือค่านิยมของสังคมในเรื่อง “ผู้หญิงที่ดี” ว่าจะต้องเป็นกุลสตรี เป็นแม่บ้านแม่เรือน และรักษานวลสงวนตัว โดยเฉพาะเรื่องการรักษา นวลสงวนตัว จะเป็นระดับที่ร้ายแรงที่สุดที่จะไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมถ้าผู้หญิงได้ละเมิดออกไป โดยได้ศึกษาภาพการเปลี่ยนแปลงเรื่องผู้หญิงที่ดี และผู้หญิงไม่ดีในกรอบดังนี้ คือ ค่านิยมพรหมจรรย์และการรักษานวลสงวนตัว บทบาทความเป็นแม่ศรีเรือน ความเป็นภรรยาที่ดี และความเป็นแม่ การศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษาจากเอกสาร หนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์ วารสารต่าง ๆ และได้ทำการสัมภาษณ์นักวิชาการกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 19 คน เพื่อให้เห็นว่าภาพการเปลี่ยนแปลงความหมายเรื่องผู้หญิงไม่ดีเปลี่ยนไปอย่างไร ทั้งจากในแง่มุมมองของสังคมและของนักวิชาการ และนักวิชาการกลุ่มตัวอย่างเองมีมุมมองในการอธิบาย “ผู้หญิงดี ผู้หญิงไม่ดี” อย่างไร

นักวิชาการในที่นี้ หมายความว่ารวมถึง กลุ่มผู้หญิงหัวก้าวหน้า กลุ่มคนที่ออกมาเรียกร้องหรือกระทำการเพื่อให้เกิดการปรับปรุงสถานภาพและบทบาททางสังคมของผู้หญิง หรือกลุ่มคนที่ออกมาเรียกร้องเพื่อความเสมอภาคระหว่างชายหญิง ส่วนนักวิชาการกลุ่มตัวอย่าง หมายถึงบุคคลที่ได้ทำการสัมภาษณ์เพื่อการทำวิจัยในครั้งนี้

งานวิจัยครั้งนี้มีคำถามในการสัมภาษณ์อยู่ 8 ประเด็นดังนี้ คือ

1. คุณคิดว่า “ผู้หญิงที่ดี” และ “ผู้หญิงไม่ดี” เป็นอย่างไร ความแตกต่างระหว่างผู้หญิงดีกับผู้หญิงไม่ดีอย่างไรบ้าง มีปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้ผู้หญิงถูกมองว่าดี หรือไม่ดี
2. เรื่อง “ความเป็นกุลสตรีไทย” ที่ต้องมีความงามทั้งกาย วาจา ใจ ทางกาย ได้แก่ มีกริยามารยาทดี มีความรักษานวลสงวนตัว และปัจจุบันก็อาจเพิ่มบทบาทในหน้าที่การงานเข้าไปด้วยทางวาจา เช่น การระวังคำพูด ไม่พูดคุยในเรื่องเพศ หรือไม่พูดจาเกี่ยวกับพาราซีผู้ชาย ทางใจ เช่น ต้องรู้จักสำรวมจิตใจ ต้องมีลักษณะอบอุ่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ หรือมีลักษณะของความเป็นแม่ คุณคิดว่าปัจจัยไหนร้ายแรงที่สุดถ้าผู้หญิงละเมิดและปัจจัยไหนร้ายแรงน้อยที่สุด
3. ผู้หญิงที่ “รักษานวลสงวนตัว” เป็นอย่างไร ต้องมีพฤติกรรมแบบไหนจึงจะเรียกว่ารัก

นวลสงวนตัว

4. ผู้หญิงควรมีเสรีภาพทางเพศแบบผู้ชายหรือไม่ เช่น เสรีภาพในการอยู่ก่อนแต่ง การไม่รักษาพรหมจรรย์ การแสดงความต้องการทางเพศได้อย่างเปิดเผย รวมทั้งสิทธิในการใช้ร่างกายของตนดังเช่นผู้ชายกระทำ

5. คุณมีความคิดอย่างไรกับประเด็นเรื่องการทำแท้ง การขายตัว เช่น โสเภณี หรือกรณีนักเรียน นักศึกษาขายตัว หรือเด็กที่ไม่ได้ขายตัวแต่รักสนุก

6. คุณมีความคิดเห็นอย่างไรกับการที่สังคมบอกว่า “การแต่งกายของวัยรุ่นไทยสมัยนี้ได้ทำลายวัฒนธรรมอันดีงามของไทยลงไปอย่างน่าเสียดาย” เช่น เด็กผู้หญิงที่แต่งตัวตามแฟชั่น ใส่ผ้าแถบ สายเดี่ยว ชุดรัดรูป โชว์เนื้อหนังมังสา คุณคิดว่าเด็กสมัยนี้ได้ทำลายวัฒนธรรมของไทยไปหรือไม่

ประเด็นแรก จากผลการสัมภาษณ์นักวิชาการกลุ่มตัวอย่าง ในเรื่องการให้ความหมายเรื่องผู้หญิงไม่ดี จากคำถามที่ว่า คุณคิดว่า “ผู้หญิงที่ดี และ “ผู้หญิงที่ไม่ดี” เป็นอย่างไร มีปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้ผู้หญิงถูกมองว่าดีหรือไม่ดี คำตอบที่ได้จะออกมาเป็น 3 แนวทาง คือ

1. ไม่เคยมองประเด็นเรื่องผู้หญิงดี ผู้หญิงไม่ดี ไม่เชื่อแนวคิดเรื่องนี้ ไม่คิดว่ามีผู้หญิงดีไม่ดี ควรใช้เกณฑ์ในความเป็นมนุษย์ตัดสินมากกว่า และตั้งคำถามว่า ทำไมกรอบความคิดเรื่องผู้หญิงดี ไม่ดี คำสอนนี้ถึงใช้กับผู้หญิงเท่านั้น การใช้มาตรฐานเดียวเป็นกรอบในการอธิบายทุกอย่างเป็นสิ่งที่ไม่ยุติธรรม นักวิชาการกลุ่มนี้มีจำนวน 13 คน¹ ตัวอย่างเช่น

“โดยส่วนตัวดิฉันไม่คิดว่าจะมีผู้หญิงที่ดี และผู้หญิงที่ไม่ดีได้ แล้วในการที่แยกแยะแบบนี้ เป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรม เครื่องมือในการควบคุมการ display gender อะไรแบบนี้ของผู้หญิงอยู่มาก เครื่องมือในการ discipline คน การ regulate คน มากกว่าที่จะเป็นความดีไม่ดีในตัวของมันเอง...”²

¹ ได้แก่ ธัญญา ใจดี, ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, ญาณังกูร ธรรมเศรษฐินิติ, วิลาสินี พิพิธกุล, วราภรณ์ แซ่มสนิท, ศิริพร สะโครบาเน็ค, สนิทร์ สิทธิรักษ์, นภาภรณ์ หะวานนท์, เนืองน้อย บุณยเนตร, สุวรรณฯ สถา อานันท์, กาญจนา แก้วเทพ, กฤตยา อาชวนิจกุล และฐิติพร ศิริพันธ์

² สัมภาษณ์ ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 13 มิถุนายน 2544.

“คือจริง ๆ แล้วไม่เห็นด้วยกับการที่จะมาแบ่งว่าผู้หญิงดีหรือไม่ดี เพราะว่าในแต่ละคนมันก็มีส่วนที่ดีและส่วนที่ไม่ดีนะคะ การที่เราไปปรับว่าการมีผู้หญิงดีหรือไม่ดีเนี่ยเราใช้มาตรฐานของสังคมที่เรียกว่า patriarchy ปีศาจไปโดย ซึ่งจะแบ่งแยกโดยใช้พฤติกรรมทางเพศว่า ถ้าคนไหนที่ไม่ถือพรหมจรรย์หรืออะไรอย่างนี้ก็ถือว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี ไม่ควรที่จะเอามาเป็นเมีย เป็นแม่ของลูก แล้วก็ควรที่จะใช้ตอบสนองความต้องการทางเพศเท่านั้นอะไรแบบนี้ ซึ่งจริง ๆ แล้วในโลกที่เป็นจริงมันไม่สามารถที่จะมีมาตรฐานแบบนี้แบบตายตัวที่จะมาชี้ว่าใครดีใครไม่ดี...”³

“ไม่มี ผู้หญิงที่ดีและไม่ดี คือมันก็มีคนดีและไม่ดีนะ สำหรับครูแล้วมันแบ่งด้วยเพศอวัยวะไม่ได้ ผู้หญิงไม่ดีแบ่งโดย sexuality ไม่ได้ และแบ่งด้วย role ที่ถูกให้มาก็ไม่ได้ ไม่รู้จะแบ่งยังไง ไม่รู้จะแบ่งผู้หญิงหรือชายไม่ดีเป็นอย่างไรถ้าในส่วนตัว แต่รู้ว่าคนไม่ดีคืออย่างไร คนไม่ดีคือคนที่ไม่มีเยื่อใยต่อมนุษย์ผู้อื่น คนที่จิตใจแข็งกระด้างไม่มีเห็นความทุกข์ยากของคนอื่น ไม่รู้สึกถึงความทุกข์ยากของคนอื่นพวกนี้มากกว่า...”⁴

“... แต่เราจะสังเกตว่า ไม่เห็นมี “ผู้ชายที่ดี/ผู้ชายไม่ดี” นะคะ ก็แสดงว่า concept เรื่องผู้หญิงดี/ผู้หญิงไม่ดี ในขณะที่เมื่อก็ concept เรื่องลูกผู้หญิง/ลูกผู้ชายจะเหมือนกัน คือมีทั้งสองฝ่าย แต่พอถึงตอนนี้เรื่อง ผู้หญิงที่ดี/ผู้หญิงไม่ดีขึ้นจะมีเฉพาะผู้หญิงอย่างเดียว อยากให้ตั้งข้อสังเกตเอาว่าเป็นลักษณะการเลือกปฏิบัติทั้งนั้น...เมื่อเกิดความคิดหนึ่ง ๆ ขึ้นมา เราต้องถามว่าทำไมจึงเกิดความคิดเรื่องผู้หญิงที่ดี/ผู้หญิงไม่ดีขึ้นเฉพาะฝ่ายผู้หญิงเท่านั้น ทำไมไม่มีในฝ่ายผู้ชาย... ถ้าให้ครูดคิดต่อจากเมื่อกันี่ มาดูรายละเอียดที่คุณบอกว่าผู้หญิงที่ดีต้องดีทางกาย ทางวาจา ดีทางใจ คอดว่าอันนี้เป็นคล้าย ๆ การเพิ่มเติมในการควบคุมผู้หญิงที่จะแยกผู้หญิงที่ดีและผู้หญิงที่ไม่ดีออกจากกัน หรือพูดง่าย ๆ ว่าเป็น social control เป็นการควบคุมผู้หญิงในทุก ๆ ด้าน”⁵

“...ความดีและความไม่ดีมันมีความหมายเชิงสัมพัทธ์ทั้งนั้น ว่าเรานั้นมีความสัมพันธ์กับคน ๆ นั้นยังไงว่าเค้าดี หรือไม่ดี การที่เราไปจัดกลุ่มคนดีไม่ดีก็เพราะว่ามันเป็นการกลุ่มในเชิงสังคมที่ต้องการจัดการกับบรรทัดฐานกับระเบียบของสังคมสร้างบรรทัดฐานของสังคมขึ้นมา เพื่อเอาคน

³ สัมภาษณ์ ศิริพร สะโคบายาเน็ค, กรรมการมูลนิธิผู้หญิง , 10 กันยายน 2544.

⁴ สัมภาษณ์ เนื่องน้อย บุณยเนตร, อาจารย์คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2 กรกฎาคม 2544.

⁵ สัมภาษณ์ กาญจนา แก้วเทพ, รองศาสตราจารย์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 7 กรกฎาคม 2544.

ไปใส่กล่องว่าคนอย่างนั้นะดี คนอย่างนั้นะไม่ดี เช่น คนไม่ดีก็คือคนติดยาเสพติด คนที่ทำอะไรแล้วกฎหมายไม่อนุญาตให้ทำส่วนใหญ่จะเป็นคนไม่ดีในทัศนะเราใช้มียะคะ เช่น คนที่ติดยาเสพติด คนที่ขี้เหล้าเมายา คนที่ชอบไปชกต่อยชาวบ้าน คนที่ขี้โกงคนที่คอร์รัปชันเราก็มองว่าไม่ดี หรือถ้ากลับมากเกิดเป็นผู้หญิงไม่ดี ก็คือทั้งหมดเมื่อกี้ถ้าเปลี่ยนเป็นผู้หญิงก็เป็นผู้หญิงไม่ดีซักอย่างเลย แต่ว่ามันจะแถมมาสำหรับผู้หญิงก็คือเรื่องเพศด้วย.....เราตัดสินใจคนอื่นซึ่งไม่มีความสัมพันธ์กับเราที่เราตัดสินใจได้ เราจะจับคนใส่กล่องเป็นชุด ๆ ได้ แต่เมื่อใดก็ตามเมื่อคน ๆ นั้นมามีความสัมพันธ์กับเรา และเรารู้จักเค้ามากพอแล้วเราก็จะพบว่าเค้ามีส่วนทั้งดีและไม่ดี เพราะฉะนั้นส่วนดีไม่ดีของคน ๆ หนึ่งเราจะรู้สึกเมื่อเรามีปฏิสัมพันธ์กับเค้าใกล้ชิด...เพราะฉะนั้นการที่คุณจะมองว่าดีไม่ดีต้องมองในเชิงความสัมพันธ์ มองในแง่อุดมการณ์สังคม มองในแง่บรรทัดฐานของสังคม”⁶

“...ผู้หญิงมาจากหลาย ๆ background หลาย ๆ ภูมิหลัง ยกตัวอย่างเรื่องสถานภาพทางเศรษฐกิจเรื่องของชนชั้น มันก็จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้ดำเนินไปตามครรลองของ “ผู้หญิงที่ดี” ในสังคมไทยนะคะ หรือเป็นการปิดกั้นโอกาสไม่ให้เค้าเดินไปในถนนเส้นปกติเส้นนั้นแล้ว อาจต้องผันตัวเองเข้าสู่อาชีพที่สังคมไม่พึงประสงค์หรือเหยียดหยามประณาม เช่น อาชีพโสเภณี เป็นต้น เพราะฉะนั้นมันก็จะมียุทธศาสตร์เข้ามาทำให้ผู้หญิงเป็นผู้หญิงแบบเดี่ยวแบบที่สังคมต้องการไม่ได้หรอกเพราะมันมีเรื่องของอย่างที่บอก โอกาสความมีโอกาสด้อยโอกาสอะไรต่ออะไร อาจารย์ไม่ได้คิดต่างแต่คิดในแง่การตั้งคำถามมากกว่า พยายามจะทำให้สังคมตระหนักมากขึ้นว่าการที่มีมาตรฐานอันเดียวแล้วจะให้ apply นำไปเป็นกรอบในการอธิบายหรือว่าทำให้ผู้หญิงต้องอยู่ภายใต้กรอบนั้นกรอบเดียวมันเป็นเรื่องที่ไม่ค่อยยุติธรรม...”⁷

“...แต่ไม่ได้หมายความว่า สิ่งที่สังคมเคยกำหนดมาเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ไม่ได้ถูกต้องต่อเมื่อสังคมบอกว่าผู้หญิงที่ดีคือ รักษาความบริสุทธิ์ การไม่มีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงาน การไม่นอกใจสามี ตรงนี้ผู้ชายต้องทำด้วย คือผู้ชายต้องให้ความสำคัญกับความบริสุทธิ์ของตนเอง ก็คือจะไม่ไปมีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้หญิงโดยที่มีค่านิยมว่าเป็นผู้ชายแล้วไม่มีความเสียหาย แล้วผู้ชายก็ต้องไม่นอกใจภรรยาด้วยถึงจะเป็นความเสมอภาคระหว่างค่านิยมทางสังคมที่มีต่อผู้หญิง

⁶ สัมภาษณ์ กฤตยา อาชวนิจกุล, รองศาสตราจารย์ สถาบันวิจัยประชากร มหาวิทยาลัยมหิดล, 24 สิงหาคม 2544.

⁷ สัมภาษณ์ จูติพร ศิริสัมพันธ์, อาจารย์คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 21 สิงหาคม 2544.

และผู้ชาย และถ้าเกิดเราให้ค่านิยมตามนั้นผู้หญิงที่ดีและไม่ดี ก็คิดว่าสิ่งที่สังคมกำหนดไม่น่าจะเป็นเฉพาะผู้หญิงอย่างเดียวควรจะทำทั้งผู้ชายด้วย”⁸

2. มีความเห็นว่ามีผู้หญิงดี และไม่ดี นักวิชาการกลุ่มตัวอย่างจำนวน 6 คน⁹ โดยในกลุ่มนี้ก็มีความเห็นต่างกัน 2 ทาง คือ กลุ่มแรกเห็นว่ามีผู้หญิงดี และไม่ดี แต่ก็เห็นว่ากรอบนี้จำกัดผู้หญิงมากเกินไป¹⁰ และอีกกลุ่มหนึ่งที่มองเรื่องผู้หญิงดีและไม่ดีค่อนข้างอนุรักษ์นิยม ตัวอย่างคำอธิบายในแนวนี้ ได้แก่

“...ในความหมายของพี่ พี่ค่อนข้างจะอนุรักษ์นิยมพอสมควร และรู้สึกว่าตัวเองก็พยายามทำตัวเป็นผู้หญิงที่ดีอยู่เหมือนกัน เพราะว่าถูกสอนมาแบบนั้น ก็ยังคิดอยู่แนวเก่า ๆ ว่าผู้หญิงที่ดีจะต้องเป็นคนรักนวลสงวนตัว และก็เคารพคนทุก ๆ คน โดยเฉพาะพ่อแม่เราและที่สำคัญคือจะต้องดูแลพ่อแม่ ต้องเอาใจใส่พ่อแม่ และที่สำคัญเรื่องของครอบครัวนี้คือผู้หญิงที่ดีและมันอาจจะรวมไปถึงการเลือกคู่ครองด้วย เพราะบางที่เราอาจจะตัดสินใจอะไรเองไม่ได้มากนัก ไม่ใช่คลุมถุงชน แต่เวลาที่เรารักกัน คนเรามันก็ตาบอด แต่ถ้าเราให้ผู้ใหญ่มอง และผู้ใหญ่คนนั้นคือรักเรา เขาก็จะรู้ว่าคนแบบไหนที่จะเหมาะสมกับลูกเค้า พี่ก็ยังเชื่อแบบนั้นอยู่ ถ้าเกิดว่าคนที่เราได้มาเป็นสามีไม่รักครอบครัวเราแล้วจะอยู่กันได้อย่างไร พี่ก็เห็นว่าถ้าเค้าเห็นว่าเรารักครอบครัวเค้าก็เลือกคนแบบนี้ไปเป็นภรรยาเค้า นี่คือความหมายของผู้หญิงที่ดี ส่วนผู้หญิงที่ไม่ดีคือผู้หญิงที่ค่อนข้างจะ เค้าเรียกว่าอะไรมันก็ไม่เชิงไม่รักนวลสงวนตัวนะเพราะมันไม่ได้ตัดสินใจแค่นั้น แต่เป็นผู้หญิงที่เหมือนเด็กปัจจุบัน คือเป็นผู้หญิงที่แม้แต่เรื่องของมันจะไม่หลุดโลกไปเลยมันจะมีหลาย ๆ อย่างประกอบกัน คือไม่ค่อยสนใจใคร ไม่ค่อยรับผิดชอบชีวิตตัวเองไม่สนใจความคิดคนอื่น ไม่สนใจว่าคนที่รักเราจะคิดอย่างไร”¹¹

⁸ สัมภาษณ์ วันทนี วาสิกะสิน, รองศาสตราจารย์ คณะสังคมศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, 3 กรกฎาคม 2544.

⁹ ได้แก่ เพ็ญศรี กวีวงศ์ประเสริฐ, กมลวรรณ สุตรสุนทร, เมทินี พงษ์เวช, วิณา แก้วประดับ, พัลลภ ดันจรียาภรณ์ และวันทนี วาสิกะสิน

¹⁰ ได้แก่ เพ็ญศรี กวีวงศ์ประเสริฐ และเมทินี พงษ์เวช

¹¹ สัมภาษณ์ วิณา แก้วประดับ, อาจารย์คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย, 30 มิถุนายน 2544.

“คิดว่า “ผู้หญิงที่ดี” มันบอกยากนะครับ อย่างตัวผมเองก็โตมาในสังคมที่มีกำหนดกรอบของผู้หญิงที่ดีและไม่ดียังไง บางครั้งเราก็มีความเห็นด้วยกับกรอบที่เค้าวางเอาไว้ แต่บางอย่างเราก็ไม่เห็นด้วย ก็เห็นแตกต่าง “ผู้หญิงไม่ดี” ในความหมายของผมคือผู้หญิงที่ไม่ได้รักษา ไม่ได้ดูแลตัวเอง อย่างในกรณีถ้าสมมติว่าถ้ากรอบความคิดของสังคมไทยบอกว่าผู้หญิงไทยที่ไม่รักษานวลสงวนตัวเป็นผู้หญิงไม่ดี ผมค่อนข้างจะเห็นด้วยในแง่ที่ต่างไป ผมมองในแง่สุขภาพร่างกายมากกว่าว่าถ้าผู้หญิงคนนั้นไม่ได้ดูแลตัวเอง...”¹²

“ถ้าจริง ๆ แล้วในความคิดของพี่ก็คือสังคมเป็นคนกำหนด อย่างในสังคมไทยหล่อหลอมกันมาอย่างนั้นแหละคือผู้หญิงดีหรือไม่ดี ซึ่งคงไม่แตกต่างจากคนอื่นทั่วไปถ้าพูดถึงว่าสังคมไทยมองยังไง ก็โตมาในสังคมไทยเพราะฉะนั้นผู้หญิงไม่ดีก็คือสิ่งที่สังคมพูดกัน ว่าผู้หญิงดีจะต้องเรียบร้อย ถูกสอนมาตั้งแต่เด็กว่าเป็นอย่างนั้นถึงแม้ตัวเองไม่เป็นอย่างนั้นก็จะรู้นั่นคือผู้หญิงที่ดีน่าจะเป็นคุณสมบัติที่เราพึงประสงค์ เรายังบอกว่าย่านน่าจะทำตัวเองได้ดีกว่านี้ เช่น กริยามารยาทต้องเรียบร้อย พูดเพราะ ไม่กระโดดกระเดก นั่นคือภาพที่สังคมไทยมองอย่างนั้น แต่ในทางปฏิบัติเราก็ไม่ได้อยู่ในบ้านลอมทีเดียว”¹³

3. ทักษะเรื่องผู้หญิงดี ไม่ดีนี้มีการเปลี่ยนแปลง นักวิชาการกลุ่มตัวอย่าง 2 คน มีความเห็นว่า “ช่วงแรกก่อนที่จะไปเรียนสตรีศึกษามา ยอมรับว่าได้รับอิทธิพลการปลูกฝังทางความคิด ตั้งแต่โตมาเลยว่าผู้หญิงจะถูกแบ่งเป็น 2 แบบ เสมอ คือ ด้านดีกับด้านไม่ดี ส่วนผู้หญิงด้านดี ก็จะเป็นผู้หญิงที่รักษานวลสงวนตัวนะคะ ก็จะถูกสอนมาแบบนี้ ผู้หญิงที่ไม่ดี คือ ลักษณะที่ตรงกันข้าม คือผู้หญิงที่ไม่รักษานวลสงวนตัว ถูกแบ่งและปลูกฝังความคิดแบบนี้มาตลอด และความคิดนี้มันก็จะค่อย ๆ โตขึ้น หรือขยายตัวออกไปเรื่อย ๆ คือเท่ากับว่า รักษานวลสงวนตัวมีแบบไหนบ้างเมื่อประสบการณ์ของเราก็จะเอาเข้าไปขยาย ไป support ความคิดนั้นนะคะ นี่คือช่วงแรก แต่พอหลังจากเข้าไปศึกษาสตรีศึกษา เราชมีความรู้สึกที่ความคิดเราเปลี่ยนไปแล้วนะคะ คือ นั่งตามตัวเองว่าทำไมเราจะต้องแบ่งให้มีผู้หญิงดีและผู้หญิงไม่ดี จริงแล้วไม่น่าจะต้องมีเลย คือตอนนี้ถ้าถามความคิดตัวเองก็คือล้มความคิดที่กล่าวมาทั้งหมด ก็คือไม่มีคำว่าดี/ไม่ดี มีแต่ผู้หญิง”¹⁴

¹² สัมภาษณ์ ภัลลภ ต้นจรรย์ภรณ์, ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชาการศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, 15 สิงหาคม 2544.

¹³ สัมภาษณ์ เมทินี พงษ์เวช, สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรี, 22 สิงหาคม 2544.

¹⁴ สัมภาษณ์ วิลาลินี พิพิธกุล, อาจารย์คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 20 มิถุนายน 2544.

“ในทัศนะนี้คิดว่ามันมีการเปลี่ยนแปลง เพราะในอดีตในฐานะที่เป็นผู้หญิงไทยเราก็ถูกอบรมมาว่า”ผู้หญิงที่ดี“ มันก็จะมีชุดหนึ่งของความเป็นผู้หญิงไทยที่ดีก็คือมีกริยามารยาทเรียบร้อย สุภาพถ่อมตน ซึ่งจริงแล้วผู้ชายมันก็ต้องเป็นด้วยจริง ๆ แล้ว แต่ผู้หญิงก็จะมีเพิ่มเรื่องความละเอียดอ่อน ความสุภาพอ่อนโยนมากกว่าผู้ชาย และการที่จะต้องเติบโตขึ้นไปเป็นภรรยาที่ดี เป็นแม่ที่ดีนั้นคือสิ่งที่ผู้หญิงไทยถูกบ่มเพาะให้เป็น แต่ตอนนี้เมื่อเติบโตมา เมื่อเราได้เรียนหนังสือ เราก็คิดว่าเราต้องทบทวนสิ่งที่สังคมบอก ซึ่งอาจารย์ก็คิดว่าคงไม่ใช่อาจารย์คนเดียวที่ทบทวนสิ่งที่สังคมกำหนด ผู้หญิงไทยหลาย ๆ คนเค้าก็ทบทวนที่เค้าบอกแบบนี้หมายความว่าอะไรยังไง และตัวเราเอง fit ไม่ fit อะไรยังไง ขยายมุมมองในเรื่องนี้หรือไม่อย่างไร...”¹⁵

ประเด็นที่สอง จากคำถามที่ว่า ปัจจัยเรื่องความเป็น “กุลสตรีไทย” ที่ต้องงามทั้งทางกาย วาจา ใจ คุณคิดว่าปัจจัยไหนร้ายแรงมากที่สุด และปัจจัยไหนร้ายแรงน้อยที่สุดถ้าผู้หญิงละเมิด นักวิชาการกลุ่มตัวอย่างมองว่าเกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศและพฤติกรรมทางเพศของผู้หญิง ให้ความเห็นใน 4 แนวทาง คือ

1. มีความเห็นว่าในสังคมไทยเรื่องเพศเป็นเรื่องที่ผู้หญิงถูกควบคุมมากที่สุด ดังนั้นการละเมิดกรอบเรื่องเพศจะเป็นสิ่งที่ร้ายแรงที่สุดของผู้หญิง จำนวน 14 คน¹⁶ ยกตัวอย่างเช่น “คิดว่าเป็นเรื่องเพศ ผู้หญิงจะถูกกดดันในเรื่องเพศสูงมาก เกิด double standard ว่าผู้ชายทำไม่ผิด ผู้หญิงทำผิด เกิดความขัดแย้ง เป็นการ construct ผู้หญิงเพื่อผลประโยชน์ของผู้ชาย ให้เป็นผู้หญิงดีก็เพื่อผลประโยชน์ของผู้ชาย”¹⁷

“คิดว่ามีดีเรื่องเพศนะคะ ถ้าฟังจากที่คุณพูดก็จะมิติทางเพศ บทบาทหน้าที่ในฐานะแม่ กับมิติในแง่ความสามารถ เช่น ความเก่ง การออกไปทำงานนะคะ ถ้าถามดิฉันถ้ามองคิดว่าสังคมส่วนใหญ่เวลาจะตัดสินผู้หญิงดี/ไม่ดีจะใช้มิติทางเพศเป็นมิติที่ใหญ่ที่สุด การบกพร่องในการทำหน้าที่ในฐานะแม่ก็จะตามมา เราคงจะเคยได้ยินเวลาที่เค้าว่าผู้หญิงคนนี้เป็นแม่ที่ไม่ดีนี่ สิ่งแรกจะ

¹⁵ สัมภาษณ์ สุติพร ศิริพันธ์, 21 สิงหาคม 2544.

¹⁶ ได้แก่ ธัญญา ใจดี, ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, ญาณังกูร ธรรมเศรษฐินิติ, วิชาสินี พิพิธกุล, วราภรณ์ แซ่มสนิท, กมลวรรณ สุตรสุนทร, เมทินี พงษ์เวช, ศิริพร สะโครบานัด, สนิทส์ สิทธิรักษ์, กาญจนา แก้วเทพ, นภาพรณ หนะวานนท์, เนืองน้อย บุญเนตร, เพ็ญศรี กวีวงศ์ประเสริฐ และสุวรรณา สถาอานันท์

¹⁷ สัมภาษณ์ ธัญญา ใจดี, ข้าราชการสำนักงานส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ, 11 มิถุนายน 2544.

มาก่อนเลยว่า เป็นแม่ประสาอะไรไม่ค่อยอยู่บ้าน ชอบออกไปเที่ยวเตร่นอกบ้าน ไปเจอผู้ชายข้างนอกนี้จะมาก่อน เวลาที่เรามองผู้หญิงไม่ดี สิ่งแรกที่จะมาก็คือ ผู้หญิงที่ไม่ได้เก็บกตธรรมทางเพศของตนเอาไว้ ก็จะเป็นอย่างนี้เอง ก็เลยขาดตกบกพร่องในฐานะหน้าที่แม่ และเป็นอย่างนี้เองก็เลยขาดตกบกพร่องต่อสังคม คือมันจะมาเป็น step และอีกอย่างหนึ่ง คือมิติทางเพศนี้สังคมเราพูดกันไม่ค่อยได้ เพราะฉะนั้นเวลาที่จะโยนความผิดให้ใคร อันนี้จะมาก่อน ในแง่ที่พอเวลาที่จะเข้าไปปรับปรึว่าใครทำความผิดทุกเรื่อง เรื่องเพศจะมาก่อนเรื่องอื่นเลย แล้วคนที่บกพร่องในหน้าที่การงาน ถ้าเค้าบกพร่องไม่มีประสิทธิภาพหรือทำงานไม่ได้ ก็คือจะไปหาว่าคน ๆ นี้มีอะไรหรือเปล่า มี affair อะไรหรือเปล่า ก็จะเอาตรงนี้ไปเล่นงาน"¹⁸

“ทางกายคงเป็นสิ่งที่สังคมมองเห็นชัดที่สุด อย่างเช่น ไม่รักนวลสงวนตัว ไปมีเพศสัมพันธ์โดยง่าย ถ้ามองจากสังคมทางกายคงจะง่ายที่สุด ทางวาจาหากว่าพูดจาไม่ไพเราะหรือไปเกี่ยวพาราสีผู้ชาย ก็อาจถูกวิพากษ์วิจารณ์แต่ว่าการประณาม คิดว่าอยู่ที่พฤติกรรมทางเพศของผู้หญิง”¹⁹

“ก็คงจะเป็นในเรื่องเพศที่สังคมไทยเห็นว่าร้ายแรงที่สุด เรื่องความเป็นแม่กับเรื่องเพศมันเกี่ยวพันกันนะ อย่างความเป็นแม่ที่ดี ใน definition มันต้องไม่ลำสอนใจ คือมันโยงกันหมด concept เรื่อง sex ของผู้หญิง ความเป็นแม่ ความเป็นแม่ศรีเรือน ค่อนข้างจะโยงกัน เพราะว่าคุณไม่สามารถเป็นแม่ศรีเรือน แม่ศรีเรือนไม่ได้หมายถึงทำกับข้าวหรือว่าดูแลบ้านเฉย ๆ มันหมายถึงการทำหน้าที่ภรรยา หน้าที่ภรรยาเป็นการมี sex กับสามีนะคะ ในขณะที่เดียวกันการเป็นแม่ดูเหมือนว่า concept มันจะเป็น pure มากเลย เป็นอะไรที่คล้าย ๆ กับบริสุทธิ์นะ หมายความว่า attention ทั้งหมดของคุณต้องให้กับลูก ให้กับครอบครัว ให้กับสามี เพราะฉะนั้น sexual attention ถ้าจะมีก็ต้องให้กับสามี จะให้ attention กับชายอื่นที่ไม่ใช่ไม่ได้ คล้าย ๆ กับมันโยงอยู่กับ concept นี้เยอะมาก...”²⁰

“คิดว่าเป็นเรื่องของความรักนวลสงวนตัวคะ เรื่องของพฤติกรรมทางเพศเป็นตัวที่รุนแรงที่สุดนะคะในความคิดของตัวเอง มองว่าสังคมไทยยังคาดหวังว่าผู้หญิงควรจะเป็นฝ่ายรับไม่ใช่ฝ่ายเสนอ ถ้าเค้าเสนอแล้วเราสนองก็ยัง o.k. ถ้าเราเป็นฝ่ายเสนอนี้มันไม่ใช่แค่นี้ มันมีคำที่รุนแรง

¹⁸ สัมภาษณ์ วิลาสินี พิพิธกุล, 20 มิถุนายน 2544.

¹⁹ สัมภาษณ์ สุวรรณฯ สถาานันท์, รองศาสตราจารย์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 14 สิงหาคม 2544.

²⁰ สัมภาษณ์ เนื่องน้อย บุญยงนตร, 2 กรกฎาคม 2544.

กว่านั้น เช่น ถ้าสอน แรด อะไรแบบนี้คะ ซึ่งคำพวกนี้มันไม่เคยถูกใช้กับผู้ชายเลย ต่อให้ผู้ชายเป็นคนอะไรเปิดเผย ใจงครึมแคไหนก็จะถูกมองว่าน่ารัก เป็นความสามารถพิเศษเป็นผู้หญิงก็จะถูกมองในทางลบด้านเดียว”²¹

2. ความเป็นแม่เป็นสิ่งที่ร้ายแรงที่สุดถ้าผู้หญิงละเมิด จำนวน 1 คน “สำหรับที่เองคิดว่าความเป็นแม่ เพราะมันมีอยู่กับทุกคนอยู่แล้ว คือ ถ้าแม่ทิ้งลูกอย่างนี้จะรับไม่ได้...”²²

3. ประเด็นที่ร้ายแรงน้อยที่สุดที่ผู้หญิงละเมิด เรื่องกริยามารยาท²³ และเรื่องแม่ศรีเรือน “เบาที่สุดถ้าเทียบในปัจจุบันก็น่าจะเป็นเรื่องแม่ศรีเรือนนะคะ เพราะผู้หญิงสมัยใหม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ทำกับข้าวไม่เก่ง ซักผ้าไม่เป็น คิดว่าตรงนี้เป็นตัวที่อ่อนที่สุด ในสมัยก่อนสังคมคาดหวังกับผู้หญิงสูงตรงนี้ แต่สภาพสังคมที่เราต้องออกไปทำงาน เดียวนี้มันก็จะมีเครื่องทุ่นแรงเข้ามาเยอะ มาตรฐานตรงนี้ก็หย่อนลงไป ก็ทุกคนก็ไม่รู้สึกอะไรถ้าถูกบอกว่าเป็นแม่ศรีเรือน”²⁴

4. ถึงแม้ว่าผู้หญิงจะออกนอกกรอบเรื่องความเป็นกุลสตรีทั้งหมด ก็ไม่ถือว่าเป็นผู้หญิงไม่ดีหรือเป็นเรื่องที่ร้ายแรงอะไร จำนวน 6 คน²⁵ ตัวอย่างเช่น “คิดว่าถึงผู้หญิงจะขาดทั้งหมดที่พูดมาก็ไม่มีอะไรร้ายแรง ถ้าสมมติว่าทางกายมีกริยามารยาทดี มีความรักนวลสงวนตัว ความเป็นแม่ศรีเรือน และบอกหน้าที่การงาน อันนี้หมายความว่าเรามองว่าความรักนวลสงวนตัวนี้ o.k. เป็นทางกาย แต่อะไรคือความเป็นกริยามารยาทดี ใครเป็นคนวางมาตรฐานอันนี้ อย่างสมมติว่าเราเห็นคน ๆ หนึ่งเค้ามาจากหมู่บ้าน แล้วเค้ากินอาหารที่ลักษณะอย่างนี้ แล้วกริยาที่เค้ากินที่ต่างจากเราแปลว่าเค้ามารยาทไม่ดีหรือเปล่า...และอย่างรักนวลสงวนตัวอะไรคือความหมายของคำว่ารักนวลสงวนตัว มันคือถ้าเป็นความหมายแบบโบราณมันอาจจะหมายความว่าไม่ให้คนที่เป็นคนต่างเพศมาแตะเนื้อต้องตัว หรือว่าไม่มีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้ชายอะไรแบบนี้ละ เราถามว่า

²¹ สัมภาษณ์ เพ็ญศรี กวีวงศ์ประเสริฐ, อาจารย์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 24 กรกฎาคม 2544.

²² สัมภาษณ์ วิณา แก้วประดับ, 30 มิถุนายน 2544.

²³ พัลลภ ตันจรียาภรณ์

²⁴ สัมภาษณ์ เพ็ญศรี กวีวงศ์ประเสริฐ, 24 กรกฎาคม 2544.

²⁵ ได้แก่ นภาพรณี นะวานนท์, สุวรรณ สภาอานันท์, เมทินี พงษ์เวช, ศิริพร สะโครบาเน็ค, สนิทล สิริวัณษา และจิตติพร ศิริพันธ์

มาตรฐานอันนี้มันจะเป็นสิ่งที่จะทำให้ผู้หญิงคนนึงถ้าเค้าเกิดความรัก และก็มีความต้องการที่จะแตะเนื้อต้องตัวกับคนที่เค้ารัก หรือว่าเค้ายินดีที่จะมีความสัมพันธ์กัน สมมติว่าถ้าเราว่ามีคนแบบนี้เรา จะว่าเค้าเป็นคนไม่ดีหรือ...สมมติว่าบ้านในความหมายของเราต้องมีอาหารกิน ต้องมีความสะอาด แต่สมมติว่าสามีเค้าชอบทำมากกว่าเค้า จะบอกว่าเค้าไม่เป็นแม่ศรีเรือนหรือคะ...อย่างพูดคุยเรื่องเพศนี่ก็ปกตินะคะ แม้แต่เป็นคนทีสอนหนังสือเอง ก็ต้องพูดคุยเรื่องเพศ เรื่อง sexuality อยู่ตลอดเวลา แล้วในห้องเราก็ต้องมีการพูดเรื่องนี้ ถ้าสมมติว่าเราจะคุยอะไรที่เกี่ยวกับเรื่องเพศบ้างมันก็น่าจะเป็นเรื่องเสียหายนะ...เกี่ยวพาราสิผู้ชาย ศัพท์ตัวนี้ไม่ค่อยดีเท่าไร มันเหมือนกับว่าถ้าเกิดผู้หญิงคนหนึ่งเค้าเกิดรักผู้ชายแล้วอยากที่จะแสดงออกว่ามีความรัก เราถือว่าเป็นเกี่ยวพาราสิผู้ชาย หรือเปล่า..."²⁶

"ดิฉันไม่เห็นสนใจบทนิยามทั้งหมดนี้เลย ถึงผู้หญิงไม่มีทั้งหมดนี้เลยก็ไม่ถือว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี ถ้าจะเอาเกณฑ์นี้ไปวัดผู้หญิง ก็ลองเอาเกณฑ์เดียวกันนี้ไปวัดผู้ชายบ้างสิคะ ไม่เห็นจะทำไม่จะต้องใช้เกณฑ์เหล่านี้กับผู้หญิงเท่านั้น ดิฉันไม่ได้หมายความว่าผู้หญิงที่ไปเกี่ยวพาราสิผู้ชายเป็นเรื่องดี แต่ก็ไม่ได้เห็นว่าการที่ทำเช่นนั้นเป็นการไม่ดีเหมือนกัน มันขึ้นอยู่กับหลาย ๆ อย่าง"²⁷

"โดยส่วนตัวแล้วยั่วผู้ชายครูก็ไม่เดือดร้อน พูดเรื่องเพศครูก็ไม่เดือดร้อน ครูจะเดือดร้อนกับพวกผู้หญิงดีในความหมายของคุณมากกว่าว่าอะไรกันนักกันหนา ถึงจะไม่รู้สตรีศึกษาเราก็จะรู้สึกตะหงิด ๆ อยู่แล้วนะคะ อย่างบางคนที่เค้าแม่บ้านมาก ๆ เวลาที่ผู้ชายมาก็ดูแลให้เค้ากินข้าวกินน้ำก่อน ผู้ชายสำคัญกว่า แต่กับผู้หญิงเค้าก็ไม่ค่อยเอาใจใส่สักเท่าไร ทำไมเค้าต้องกุกกูกอ รับรองญาติผู้ชาย แล้วถ้าเราขี้ขลาด ๆ ก็จะถูกว่าทำไมไม่มาช่วย เราารู้สึกว่าเค้ารับมากกว่าความเป็นแขกที่มาเยือน ความเป็นผู้ชายสำหรับญาติคนนั้น มันเป็นความสูงกว่าเหนือกว่าที่ต้องให้เกียรติให้ค่าอย่างยิ่ง เค้าคงเป็นผู้หญิงดีในความหมายของคุณนะคะ ลักษณะอบอุ่นเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเป็นแม่ แต่เราจะรู้สึกอึดอัด จะอึดอัดกับตรงนี้ตั้งแต่เล็กแต่น้อย ก็เลยไม่รู้ว่าจะแบ่งอยู่ตรงไหนระหว่างผู้หญิงดี ไม่ดี เพราะว่าความเป็นผู้หญิงดีเราไม่เคย success ซักอันนะคะ อย่างที่เค้า

²⁶ สัมภาษณ์ นภาพรณี หะวานนท์, รองศาสตราจารย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตประสานมิตร, 25 กรกฎาคม 2544.

²⁷ สัมภาษณ์ สุวรรณฯ สถาอาพันธ์, 14 สิงหาคม 2544.

บอกอย่างนี้ ๆ ไม่ดี เราก็เป็นทุกอัน ไม่เป็นแค่สูบบุหรี่กินเหล้า ไม่ดีทั้งหลายทั้งปวงอย่างเรียบร้อย ก็ไม่เป็น กระโดดกระเดก ทำงานบ้านไม่เป็น เราไม่ได้รู้สึกไม่ดีค่ะ"²⁸

“ชุดความคิดที่คุณว่าเมื่อกี้นี้มันถูกตั้งคำถามมาเยอะมากและหลาย ๆ ครั้งผู้หญิงมันก็ได้ดำเนินในสิ่งที่สังคมบอกอีกแล้ว เพียงแต่มันไม่ออกมาชัดเจนในแง่ที่ลุกขึ้นมาหรือล้างอันเดิมแต่ในทางปฏิบัติคุณทำ...อาจารย์คิดว่ายังมีในวัยหนึ่งกลุ่มคนที่ยังเชิดชูอุดมการณ์ชุดนี้ แต่ในขณะที่เดียวกันชุดนี้มันก็ค่อย ๆ จางลงแต่ว่ามันก็ยังถูกเชิดชูให้เป็นอุดมการณ์แห่งชาติอยู่ ความเป็นผู้หญิงไทยที่ดี แต่จริง ๆ แล้วอาจารย์คิดว่าผู้หญิงและผู้ชายไทยก้าวทันตรงนี้ไปค่อนข้างเยอะแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมองเรื่องของพรหมจรรย์หรืออะไร อาจารย์ว่าเปลี่ยนเยอะแล้วนะคะ อาจารย์คิดว่ามีแค่กลุ่มเด็วมั้งที่คิดว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งที่เลวร้ายและผู้หญิงไม่ควร วัยรุ่นไทยก็เริ่มหยิบจับประเด็นนี้ขึ้นมาคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล.....อาจารย์พูดคุยกับนักศึกษาเยอะคิดว่าเค้ารู้ว่าเค้ากำลังทำอะไรอยู่และเค้าก็รู้ว่ามันกำลังมีอุดมการณ์ที่มันกำลังแข่งขันกัน แข่งขันกันในแง่ของความถูกต้องความดีเลวในแง่ของอะไรต่ออะไร เค้าก็ไม่ได้หยุดนิ่งไม่ได้ยอมจำนนที่จะรับเอาคำประณามอันนั้น อาจารย์คิดว่าเค้ามีการต่อต้านชัดเจนขึ้นเยอะขึ้น"²⁹

ประเด็นที่ 3 จากคำถามที่ว่า คุณคิดว่า “การรักษาวลสงวนตัว” เป็นอย่างไร ต้องมีพฤติกรรมหรือทำแบบไหนจึงจะเรียกได้ว่ารักษาวลสงวนตัว มีคำตอบเป็น 3 แนวทาง คือ

1. ตอบจากสิ่งที่สังคมมองว่าการรักษาวลสงวนตัวเกี่ยวกับเรื่องพฤติกรรมทางเพศ และเป็นการแสดงออกให้สังคมหรือคนอื่นเห็นด้วยว่ารักษาวลสงวนตัว จำนวน 13 คน³⁰ ยกตัวอย่างเช่น “สังคมบอกว่าผู้หญิงที่รักษาวลสงวนตัว คือ คุณไม่ควรมีความต้องการทางเพศ ไม่ควรริเริ่มในเรื่องเพศ ไม่ควรแสดงว่าคุณมีความเชี่ยวชาญหรือความรู้ในเรื่องเพศ คือพูดง่าย ๆ ว่า คุณควรจะเป็น sexless”³¹

²⁸ สัมภาษณ์ สนิท สติธิรักษ์ อาจารย์ สตรีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 10 กันยายน 2544.

²⁹ สัมภาษณ์ จูติพร ศิริพันธ์, 21 สิงหาคม 2544.

³⁰ ได้แก่ ธัญญา ใจดี, ขลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, วิลาสินี พิพิธกุล, วราภรณ์ ชมสมนิต, วันทนีย์ วาสิกะสิน, กาญจนา แก้วเทพ, นภาพรณ หนะวานนท์, สุวรรณฯ สถาานันท์, เมทินี พงษ์เวช, จูติพร ศิริสัมพันธ์, ศิริพร สะโครบาเน็ค และ สนิท สติธิรักษ์

³¹ สัมภาษณ์ ขลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, 13 มิถุนายน 2544.

“สังคมคาดหวังว่าผู้หญิงต้องรักษานวลสงวนตัวทั้งข้างในข้างนอก ผู้หญิงที่รักษานวลสงวนตัวคือ ผู้หญิงที่จะไม่ยอมถูกสัมผัสจับต้อง จากคนที่ตนเองไม่รู้สึกรังเกียจ หรืออาจจะถึงกับไม่ใช่สามีตนเอง ถ้าเป็นแฟนจับต้องก็ยังไม่เรียกว่ารักษานวลสงวนตัว แสดงว่าปัจจัยเรื่อง body ยังมีอยู่ ถ้าเป็น body ก็จะเป็นใครก็ได้ และต้องสวมเสื้อผ่ามิดชิด นั่งให้เรียบร้อยไม่ให้เป็นที่สัมผัสสายตาของผู้ใด ต้องเรียบร้อย”³²

“ตอบจากสิ่งที่มองสังคม และประสบการณ์เก่าของตัวเอง คิดว่าปัจจัยแรกที่ตอบได้ดีที่สุดคือ ความบริสุทธิ์ หรือไม่เคยผ่านมือชายมาก่อน เราไม่สามารถบอกได้ว่าผู้หญิงคนนี้เป็นอย่างไร แต่เราตอบตัวเองได้ว่าเราเป็นผู้หญิงดี/ไม่ดีจากกรอบที่สังคมกำหนดให้...อันที่สองนี้อาจจะทำให้มองคนอื่นได้ด้วย อันแรกรู้แต่ตัวเองแต่ตัดสินคนอื่นไม่ได้ อันที่ 2 จะคล้าย ๆ กับอันแรกนะคะว่ามี ความหวงตัวแค่ไหน ซึ่งอันนี้เรามองคนอื่นด้วยปัจจัยที่ 3 ซึ่งพอจะมองเห็นได้ง่าย ๆ คือ ทศนคติของผู้หญิงคนนั้นที่มีต่อเรื่องเพศ ถ้าผู้หญิงคนไหนชอบพูดคุยเรื่องเพศ หรือให้เห็นว่าชอบอ่านหนังสือประโลมโลก นี่แสดงให้เห็นว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี นี่คือนิสัยที่ถูกหล่อหลอมมา ส่วนผู้หญิงดีก็จะไม่พูดเรื่องเพศเลย พอพูดถึงก็ต้องหน้าแดง พอมีฉากเลิฟซีนก็ต้องรีบเบือนหน้าหนีเลย จะต้องไม่อยู่ใกล้สื่อลามก”³³

“มันน่าจะมีคำตอบอยู่ในตัวของมันเองอยู่แล้วนะคะ ความรักษานวลสงวนตัวก็คือการยับยั้งไม่ให้ตัวเองมีสัมพันธภาพทางเพศก่อนวัยอันควรหรือก่อนการแต่งงาน คือไม่ควรไปแสดงออกว่าอะไรต่ออะไร คิดว่าตัวมันเองก็มีคำตอบว่าอย่าเป็นผู้ริเริ่มหรือไปมีสัมพันธภาพทางเพศก่อนวัยอันควรหรือก่อนการแต่งงานด้วยซ้ำถ้าแบบอนุรักษ์นิยมจริง ๆ แต่ขณะนี้เราก็อารมณ์หลาย ๆ คู่แม่กระทั่งคู่ที่เป็นดาวเด่นเป็นดาราเราก็ยิ้ม ๆ กันก็รู้ว่าเธอท้องสองเดือนแล้วอะไรอย่างนี้ ประกาศแต่งงานแล้วคนก็เฉย ๆ”³⁴

“สังคมมองว่าไม่ใช่ผู้ริเริ่มต้นก่อความสัมพันธ์กับเพศตรงข้าม และไม่พูดในสิ่งที่ตนเองคิดสงบปากสงบคำนะคะ ที่คิดว่าการรักษานวลสงวนตัวนี้เป็นการแสดงออกให้สังคมเห็นมากกว่า เป็นการแสดง ไม่ใช่มาจากในจิตใจ แต่ว่าทำภาพให้สังคมมองว่าฉันรักษานวลสงวนตัวมากกว่า พี่ว่า

³² สัมภาษณ์ ญาณังกูร ธรรมเศรษฐินิติ, อาสาสมัคร ศูนย์สตรีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 13 มิถุนายน 2544.

³³ สัมภาษณ์ วิลาสินี พิพิธกุล. 20 มิถุนายน 2544.

³⁴ สัมภาษณ์ จูติพร ศิริพันธ์, 21 สิงหาคม 2544.

สังคมยอมรับได้นะ แต่ยอมรับอย่างเปิดเผยไม่ได้ อย่างสังคมรู้เรื่องใหม่ในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ ก่อนแต่งงาน ที่เชื่อว่าสังคมน่าจะว่ามันมีเกิดขึ้นแต่จะให้สังคมหรือผู้นำในสังคมออกมาพูดว่าเรื่องนี้ เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริง ๆ เป็นเรื่องธรรมดาปกติ เค้าไม่ทำเค้าทำไม่ได้ แต่ในชั้นของการรับรู้ที่ว่าเค้า รับรู้ แต่ที่เชื่อว่าใคร ๆ ก็รู้เรื่องนี้ ยกตัวอย่าง เวลาที่ผู้ใหญ่เค้าเห็นว่าเด็กสองคนนี้อยู่ด้วยกันเค้าจะ เฉย ๆ แต่ก็ไม่พูด เพราะว่าถ้าไม่ใช่ลูกสาวเค้าหลานสาวเค้า เค้าจึงจะรับได้³⁵

2. แสดงความคิดเห็นเรื่องการรักษาพลสงวนตัวโดยให้มุมมองของตนเอง จำนวน 5 คน³⁶ เช่น “โดยส่วนตัวไม่เชื่อ ไม่ปฏิบัติ ไม่คิดว่าการแต่งตัวหรือการถูกตัวว่าเป็นการไม่รักษาพลสงวนตัว...ขึ้นอยู่กับว่าใครจะตั้งมาตรฐานอย่างไร”³⁷

“คงจะเป็นเรื่องของการวางบุคลิกท่าทาง การแต่งตัว ให้ดูสุภาพเรียบร้อย ไม่ทำให้เค้าเข้าใจผิดว่าเรากำลังจะส่งสัญญาณ เรียกร้องให้เค้ามานสนใจเรา ในเชิงที่จะทำอันตรายแก่เราได้ คือเราไม่ตั้งใจ อย่างเช่น แต่งตัวสุภาพ ไม่สั้นเกินไป เสื้อผ้าเนื้อไม่บางเกินไป หรือว่ามีความสำรวมไม่พูดจาทะลอมคนอื่น หรือว่าไปแสดงอาการต่อว่าก้าวร้าวคนอื่น”³⁸

3. ตั้งคำถามกับกรอบเรื่องการรักษาพลสงวนตัว และให้ความเห็นว่าเป็นกรอบที่ จำกัดผู้หญิงมากและทำให้เกิดปัญหาสังคมอื่น ๆ ตามมา จำนวน 3 คน³⁹ เช่น “concept เรื่องการรักษาพลสงวนตัวนี้มันก็เป็น concept สำหรับผู้หญิงเป็น concept ที่กตริ่มากเลยนะ สำหรับคุณะมันมีนัยหลายทางว่า ทางหนึ่งก็คือว่า ถ้าคุณไม่รักษาพลสงวนตัวโดยจงใจที่จะไม่รักษาพลสงวนตัว มันก็ไม่ใช่แม่ ไม่ใช่ผู้หญิงประเภทที่ควรจะเป็นแม่...บางที่การรักษาพลสงวนตัวมันเป็น ดาบสองคม ในแง่ที่ว่ามันถูกทำให้มันถูกใช้ให้เห็นว่าคุณต้องทำอะไรบางอย่างที่แสดงว่าไม่สงวน ตัว มันถึงมีคนมาทำร้ายคุณ มันเล่นบทแปลกนะถ้าคิดให้ตึ้นนะ เพราะว่าในเวลาเนี่ยเวลาที่ เหมือน กับที่กิจการนิสิตจุฬาเมื่อ 2-3 ปีที่แล้ว ออก campaign มาอันหนึ่งที่ให้นิสิต ถ้าจะแต่งตัวก็ให้แต่ง ตัวให้สุภาพ แล้วก็ถูกกฎระเบียบ และก็มีป้ายอยู่อันหนึ่งครูก็ไม่รู้มันออกมาได้อย่างไร ไม่มีใครพูด

³⁵ สัมภาษณ์ กมลวรรณ สุตรสุนทร, ข้าราชการ สำนักงานก.พ., 17 สิงหาคม 2544.

³⁶ วิณา แก้วประดับ, เพ็ญศรี กวีวงศ์ประเสริฐ, วราภรณ์ แซ่มสนิท, พัลลภ ดันจวิทยาภรณ์ และสุวรรณา สดาอานันท์

³⁷ สัมภาษณ์ วราภรณ์ แซ่มสนิท, อาจารย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 30 มิถุนายน 2544.

³⁸ สัมภาษณ์ เพ็ญศรี กวีวงศ์ประเสริฐ, 24 กรกฎาคม 2544.

³⁹ ได้แก่ เมทนี พงษ์เวช, ศิริพร สะโครบาเน็ค และเนื่องน้อย บุญยเนตร

อะไรเลย ก็คือป้ายให้เห็นข้างล่างเป็นนิสิตหญิงนั่งกระโปรงสั้น ขาวาวเลยนะ แล้วบอกว่าอย่าล่อ ซึ่ง implication ก็คือ อย่าล่อตะเซ้ ซึ่ง implication ต่อมาก็คือ อะไรก็ตามที่เกิดขึ้นกับคุณ ถ้าคุณ ถูกทำร้ายทางเพศคุณมีส่วนรับผิดชอบต่อสิ่งนี้ เพราะคุณเป็นคนล่อ เพราะฉะนั้นโดยนิยาม ถ้าเกิด อะไรขึ้นกับคุณแสดงว่าคุณไม่รักษาวลสงวนตัว เพราะฉะนั้น concept นี้มันเล่นสองบทบาท มันเป็น ตาบสองคม มันเล่นได้ทุก context ไม่ว่าจะอะไรจะเกิดขึ้นกับผู้หญิงมันเล่นได้ทุก context “⁴⁰

ประเด็นที่ 4 จากคำถามที่ว่า คุณคิดว่าผู้หญิงควรมีเสรีภาพทางเพศแบบผู้ชายหรือไม่ เช่น เสรีภาพในการไม่รักษาพรหมจรรย์ของตน อยู่ก่อนแต่ง แสดงความต้องการทางเพศได้อย่าง เปิดเผย รวมถึงสิทธิในการใช้ร่างกายดังเช่นผู้ชายกระทำ นักวิชาการกลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นเป็น 4 แนวทาง คือ

1. ผู้หญิงควรจะหรือสามารถจะมีเสรีภาพทางเพศดังเช่นผู้ชายได้ จำนวน 5 คน⁴¹ ตัวอย่างเช่น “ก็ควรจะมีนะ ก็มันเรื่องของเค้า แต่ละคนคิดไม่เหมือนกันไง มันอาจจะผู้หญิงแบบ อนุรักษ์นิยมอยู่บ้างแต่มันก็จะมีผู้หญิงแบบหลุดไปบ้าง ก็แล้วแต่ที่ว่าทุก ๆ คนเค้าก็มีบางช่วงของ ชีวิตที่เค้าไปเจออะไรมาแล้วทำให้เค้าคิดแบบนั้น คิดว่าทำแบบนั้นมันดี เหมือนกับคนติดยาแบบนี้ ถ้าถามว่ามันดีหรือเปล่า ทุกคนก็จะบอกว่ามันไม่ดี แล้วทำไมมันถึงมีอยู่ ก็แสดงว่าเด็กพวกนี้มันมี อะไรหรือเปล่า ที่ว่าทุกคนควรมีอิสระที่จะทำอะไรก็ได้ก็เรื่องของคุณ ชีวิตของคุณ รับผิดชอบ กันเอาเอง ถ้าน้องสาวที่คิดจะทำ ก็ต้องถามเค้าว่าเพราะอะไร ที่ต้องถามเค้าก็เพราะเค้าเป็นน้อง สาว แต่เค้าจะเชื่อหรือไม่เชื่อเราก็อีกเรื่องหนึ่งเพราะมันก็สิทธิของเค้า”⁴²

“คิดว่าผู้หญิงควรทำได้อย่างมาก ที่เคยทำไปรเจ็ดสัมภาษณ์เพื่อน ๆ เค้าก็บอกว่าเค้ามี sex ตอนอายุ 18 แต่เค้าเพิ่งรู้ว่า sex มันสวยงามตอนอายุ 25 นั่นแหละเค้ามีสุขกับการมี sex ที่ถึง รู้ว่ามันทำไม แล้วคิดดูสิผู้หญิงไทยแต่งงานตอนอายุ 25 ปี อีก 5-10 ปีจะมีความสุขกับมัน คิดดูสิ มันก็หมดแล้ว เลยคิดว่าทำไมเราโชคร้ายอย่างนี้ ไม่มีอะไรที่มานอกเราเลย และที่ก็รู้ว่าคนเราอยู่ไม่ได้ด้วย sex นี้เยอะ แต่ก่อนนี่คิดว่าที่อยู่ด้วยกันไม่ได้เพราะเค้าไม่อดทน แล้วก็ไม่เคยคิดว่ามีผู้หญิง คนไหนที่กล้าเอาเรื่องนี้ขึ้นมาพูดว่าเพราะเรื่องนี้แหละถึงเลิก ในวงสตรีที่เค้าคุยกัน เค้าก็ไม่เคยเอา

⁴⁰ สัมภาษณ์ เนื่องน้อย บุญเนตร, 2 กรกฎาคม 2544.

⁴¹ วิณา แก้วประดับ, สนิทน์ สิทธิรักษ์, พัลลภ ดันจวิทยาภรณ์, กมลวรรณ สุตรสุนทร และวารภรณ์ แซ่มสนิท

⁴² สัมภาษณ์ วิณา แก้วประดับ, 30 มิถุนายน 2544.

issue นี้มาพูด คือบางส่วนเค้าก็ไม่เคยแต่งงาน ที่คิดว่าเรื่องนี้มันต้องใช่ ต้องมีส่วนเพียงแต่มันพูดออกมาไม่ได้..."⁴³

2. ความเห็นว่าควรมีเสรีภาพทางเพศอย่างมีเงื่อนไข ตั้งคำถามว่าทำไมต้องเป็นเสรีภาพแบบผู้ชาย ประเด็นไม่ได้อยู่ที่ว่าผู้หญิงทำทุกอย่างในเรื่องเพศที่ผู้ชายทำได้หรือทำเพราะต้องการเหมือนอีกเพศ แต่ควรเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่พึงมี และกฎเกณฑ์มาตรฐานบางอย่างซึ่งอาจไม่ใช่เกณฑ์ทางศีลธรรมเพื่อให้มีความสัมพันธ์แบบเคารพซึ่งกันและกัน อย่างมีความรับผิดชอบ ความเป็นอิสระทางเพศที่ไม่มีความเคารพ ไม่มีความรับผิดชอบทำให้ผู้หญิงได้รับผลกระทบมากกว่า จำนวน 11 คน⁴⁴ ยกตัวอย่างเช่น

“สามารถทำได้ ถ้าพื้นฐานในเรื่องเพศของผู้หญิงและผู้ชายเหมือนกัน คือตอนนี้ผู้ชายเรียนรู้เรื่องเพศได้ตั้งแต่เด็ก ๆ ผู้หญิงมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเพศน้อยกว่าผู้ชาย คือควรจะมีได้ แต่ผู้หญิงมีทักษะน้อยกว่าเอาตัวรอดได้ยาก ถ้าหากไม่เปิดโอกาส ผู้หญิงก็ไม่มีทักษะต่อไป แต่ต้องมีวิธีการที่จะสอนผู้หญิงให้มีทักษะในการเอาตัวรอดในเรื่องนี้ เช่น มีการทำกลุ่มผู้หญิงให้มาคุยปรึกษาปัญหาในเรื่องนี้อย่างเปิดเผย เพื่อที่จะรู้จักตัวเองได้ดีขึ้นในความต้องการของตนเองว่าเป็นอย่างไร ควรให้ทั้งผู้หญิงและผู้ชายอยู่ในกลุ่มแต่ก็อาจทำได้ลำบาก”⁴⁵

“มีหลายอย่างที่ผู้หญิงไม่ควรทำและผู้ชายเองก็ไม่ควรทำอย่างที่ เป็นอยู่ด้วย อย่างเช่น ถ้าบอกว่าเสรีภาพทางเพศคือการใช้ผู้หญิงอื่น หรือใช้บุคคลอื่นเป็นเสมือนแค่ร่างกาย เหมือนกับการไปเที่ยวโสเภณี ก็ไม่ถูกผู้หญิงเองก็ไม่ควรผู้ชายเองก็ไม่ควร เพราะฉะนั้นเสรีภาพทางเพศคืออะไรแน่นอนครูยังอยากจะเป็นความสนใจทางด้านร่างกายเท่านั้น ความต้องการทางเพศมันไม่ได้ผิดในตัวของตัวเอง หรือตราบไคที่มันไม่ได้เข้าไปทำร้ายหรือเอาประโยชน์จากร่างกายคนอื่นในฐานะเป็นร่างกาย ครูคิดว่าอยากจะเป็นลักษณะนี้มากกว่า การเป็นแฟนกัน หรือแม้กระทั่ง

⁴³ สัมภาษณ์ กมลวรรณ สุตรสุนทร, 17 สิงหาคม 2544.

⁴⁴ ได้แก่ รัญญา ใจดี, วราภรณ์ แชมสนิท, พัลลภ ดันจรียาภรณ์, ญาณังกูร ธรรมเศรษฐินิติ, ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, สุวรรณ สถาอาพันธ์, นภาภรณ์ หะวานนท์, เมทินี พงษ์เวช, กฤตยา อาชวนิจกุล, รุติพร ศิริพันธ์ และศิริพร สะโครบานะ

⁴⁵ สัมภาษณ์ รัญญา ใจดี, 11 มิถุนายน 2544.

attraction มี attraction physical attraction แต่ในขณะที่เดียวกันมันมีความเคารพความเป็นคน
 ครูก็น่ามันยังเป็นสิ่งที่ถูกต้องได้”⁴⁶

“...ก็ไม่คิดว่าคนที่คน ๆ หนึ่งจะทำอะไรเป็นเพราะเราจะทำให้เหมือนคนอื่นอีกเพศหนึ่ง แต่
 มันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่พึงมี กติกาของสังคมมันเป็นเพียงแค่สิ่งที่สังคมสร้างขึ้นมา และสิ่งที่สังคม
 สร้างขึ้นมาตรงนี้ ถ้าเราไม่เห็นด้วยมนุษย์ก็มีสิทธิ์ที่จะต่อรองและไม่ทำตามได้เสมอ และการที่ไม่
 ทำตามกติกาของสังคมก็ไม่ได้แปลว่าเค้าเป็นคนไม่ดี มนุษย์เราไม่ควรจะทำอะไรเพราะอยากจะ
 เหมือนใคร ไม่ว่าจะเป็นผู้หญิงหรือว่าผู้ชายอะไรหรือใครนะคะ”⁴⁷

“คือดิฉันไม่เชื่อใน discuse เรื่องเพศอย่างที่เป็นอยู่ หมายความว่าไม่เชื่อในมาตรฐาน
 และ sexuality อย่างที่เป็นอยู่เลยซักข้อ เพราะฉะนั้นดิฉันก็ไม่เห็นด้วยว่าการที่ผู้หญิงมีเสรีภาพทาง
 เพศแบบผู้ชายเป็นเรื่องที่ดี การที่ผู้หญิงจะพัฒนา หรือผู้หญิงจะ liberate ได้เหมือนผู้ชายเป็นเรื่อง
 ที่ดี ดิฉันว่า sexuality อย่างที่เป็นอยู่มันไม่ดี คือ เลิกไปเลยไม่ต้องมาพูดถึงเสรีภาพทางเพศแบบผู้
 หญิงผู้ชายอะไรทั้งสิ้น เลิกไปเลยแล้วมาว่ากันใหม่ ในระบบความเชื่อความหมายต่าง ๆ...”⁴⁸

“...ถามว่าควรมีเสรีภาพทางเพศแบบผู้ชายหรือไม่ ต้องเป็นแบบผู้ชายด้วยหรือ อย่างเรื่อง
 พรหมจรรย์ให้มันมีไว้ ให้ของเดิมยังคงอยู่ แต่มีอีกชุดหนึ่งให้ผู้หญิงได้เลือก คือ ให้ผู้หญิงได้เลือกใช้
 ชุดคำอธิบายแบบเดิมแบบใหม่ เช่น ถ้าผู้หญิงเห็นว่าการที่มีเสรีภาพทางเพศแบบผู้ชายไม่ได้มี
 ประโยชน์แก่ตัวเองมากกว่าจึงไม่ทำ ต้องเปิดพื้นที่ใหม่ให้มากขึ้น”⁴⁹

“คือมันไม่ใช่ประเด็นว่า ผู้หญิงทำได้ทุกอย่างในเรื่องเพศที่ผู้ชายทำได้หรือเปล่า ประเด็นก็
 คือว่า ผู้ชายควรจะคิดถึงพฤติกรรมทางเพศที่เคารพผู้หญิงมากขึ้นไหม ผู้หญิงทั่วไปและผู้หญิงที่
 เป็นนักรรยา ถ้าผู้ชายคิดจากจุดนั้นอาจจะเปิดช่องให้ผู้หญิงมีเสรีภาพมากขึ้น ดิฉันไม่คิดว่าผู้หญิง
 ทุกคนที่ไปอยู่กับผู้ชายก่อนแต่งเป็นผู้หญิงที่เลว ดิฉันไม่คิดว่าผู้หญิงที่ไม่รักษาพรหมจรรย์เป็นผู้
 หญิงที่เลว ไม่ใช่ แต่ดิฉันไม่ได้หมายความว่าผู้หญิงทุกคนจะต้องไปทำสิ่งเหล่านี้ ถึงจะประกาศว่า
 ฉันมีเสรีภาพ ไม่ใช่ ไม่จำเป็นทั้งคู่ มันไม่ควรจะใช้เกณฑ์ตรงนี้เป็นตัววัดดีหรือไม่ดี ผู้หญิงบางคน

⁴⁶ สัมภาษณ์ เนื่องน้อย บุญเนตร, 2 กรกฎาคม 2544.

⁴⁷ สัมภาษณ์ นภาพร หะวานนท์, 25 กรกฎาคม 2544.

⁴⁸ สัมภาษณ์ ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, 13 มิถุนายน 2544.

⁴⁹ สัมภาษณ์ ญาณังกูร ธรรมเศรษฐินิ, 13 มิถุนายน 2544.

อาจไม่มีความพร้อม ไม่มีความมั่นใจไม่สามารถจะแก้ปัญหาเมื่อเค้ามมีปัญหา แต่ถ้าผู้หญิงคนไหนพร้อม รู้ตัว เป็นผู้ใหญ่แล้วตัดสินใจทำเช่นนี้สังคมมีสิทธิ์อะไรไปประณามเธอ คือไม่ได้สนับสนุนไปทั้งหมด แต่ก็ไม่ได้ไปห้ามทุกกรณีแล้วก็ไปประณามเค้า”⁵⁰

“...ผู้หญิงควรจะมีสิทธิ์ที่จะเลือกที่จะเลือกปฏิเสธหรือเลือกที่จะรับได้ แต่ที่นี้เราไม่เห็นว่าการปฏิบัติกรรมล้าสอนอย่างผู้ชายเป็นอยู่ในเวลานี้ว่าเจอหน้าใครก็จะหลบหนีไปหมด ซึ่งอันนี้เราก็จะคิดว่ามันไม่ใช่เป็นสิ่งที่ผู้หญิงต้องการ ผู้หญิงและผู้ชายนี้การอยู่ร่วมกันควรจะมีเกณฑ์มาตรฐานอะไรบางอย่างในสังคมซึ่งอาจจะไม่ใช่เกณฑ์ทางศีลธรรม อาจจะเป็นเกณฑ์บางอย่างซึ่งทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างเคารพซึ่งกันและกันค่ะ”⁵¹

“ที่นี้คิดว่าเราควรจะต้องพูดถึงเรื่องเสรีภาพทางเพศกับใครเลย หมายถึงว่ากับทั้งผู้หญิงทั้งผู้ชายที่นี้ไม่รู้ว่าจะเสรีภาพทางเพศแปลว่าอะไร freesex แต่ที่คิดว่าสิ่งที่ควรจะทำให้เกิดขึ้นในสังคมเราก็คือว่าการมีเพศสัมพันธ์อย่างเคารพซึ่งกันและกัน อย่างมีความรับผิดชอบ อย่างไม่ไปบังคับข่มขู่ฝ่ายตรงกันข้ามไม่ว่าคุณเป็นผู้หญิงก็ไม่ไปขืนใจผู้ชาย และผู้ชายก็ไม่ไปขืนใจผู้หญิง...เสรีภาพหรือว่าอิสระในการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายมีมากขึ้น แต่ผลกระทบกับความมีอิสระมากขึ้นนั้นความเป็นอิสระค่านิยมในกลุ่มก็ดี ความเป็นอิสระในที่มาอยู่ห่างจากพ่อแม่ก็ดี ไปไหนมาไหนคล่องขึ้นพบปะกับเพื่อนมากขึ้น ความเป็นอิสระอย่างนั้นโดยขาดภูมิคุ้มกันในฝ่ายผู้หญิงทำให้ผู้หญิงได้รับผลร้ายมากกว่า ผลกระทบมากกว่า เช่น ติดเชื้อ มีท้องไม่พร้อมต้องไปทำแท้งอะไรอย่างนี้ แต่ว่าความเป็นอิสระตัวนี้มีผลกระทบกับผู้ชายน้อย กลับมาก็คือว่าความเป็นอิสระทางเพศเนี่ยต้องเป็นความอิสระที่มีความรับผิดชอบเข้ามาด้วย และที่สำคัญต้องเคารพคนอื่น”⁵²

3. สังคมควรจะมีบทบาทเท่าเทียมกันในประเด็นที่สังคมกำหนด จำนวน 1 คน คือ “เสรีภาพแบบผู้ชาย เราไม่พูดว่าเสรีภาพแบบผู้ชายแต่เราพูดว่าผู้หญิงและผู้ชายควรมีความเท่าเทียมกันในประเด็นที่สังคมกำหนด เช่น สังคมเข้มงวดเรื่องความบริสุทธิ์ของผู้หญิงสังคมต้องเข้มงวดเรื่องความบริสุทธิ์ของผู้ชายด้วยเช่นกัน สังคมเข้มงวดไม่ให้ผู้หญิงมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงาน สังคมต้องเข้มงวดไม่ให้ผู้ชายมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงานด้วยเช่นกัน สังคมเข้ม

⁵⁰ สัมภาษณ์ สุวรรณ สุภาพันธ์, 14 สิงหาคม 2544.

⁵¹ สัมภาษณ์ ศิริพร สะโครบาเน็ค, 10 กันยายน 2544.

⁵² สัมภาษณ์ กฤตยา อาชวนิจกุล, 24 สิงหาคม 2544.

งวดให้ผู้หญิงไม่นอกใจสามี สังคมต้องเข้มงวดให้ผู้ชายไม่นอกใจภรรยาด้วยเช่นเดียวกัน สิ่งเหล่านี้มันมีความเกี่ยวกัน เป็นเรื่องส่วนตัวที่เป็นประเด็นในทางสังคมนะคะ”⁵³

4. ควรจะต่อสู้ที่ความคิดไม่ใช่การกระทำ จำนวน 1 คน “ครุมีความคิดที่ต่างจากคนทั่วไปนะคะ ครูว่าก่อนที่จะเราจะต่อสู้เรื่อง action หมายถึงว่าควรจะอยู่ก่อนแต่งไม่ก่อนแต่ง ที่จริงไม่ใช่แค่ควรจะต่อสู้หรือ ผู้หญิงทั่วไปทำอยู่แล้ว เพราะปกติผู้หญิงทั่วไป action เกินความคิด ไม่อย่างนั้นสถานทำแท้งเดือนไม่มากมายขนาดนี้ แสดงว่า action นี้มันเกินความคิดนะ เพราะอะไรเพราะว่ามันขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมไง คือ action ทางร่างกายนี้ครูเชื่อว่ามันทำตามสัญชาตญาณ เวลาที่ผู้หญิงรักผู้ชายเค้าก็อยากที่จะมีความสัมพันธ์ทางเพศ แต่สิ่งที่มันไม่ไปคือความคิด และนี่มันทำให้ผู้หญิงเกิดปัญหา...คือความคิดมันไม่ไปกับ action คือมันมีความรู้สึกผิดตลอดที่ทำไป เพราะฉะนั้นครูว่าถ้าจะแก้ไขต้องแก้ไขที่ความคิด ไม่ใช่แก้ไขเรื่อง action หรือว่าที่คนทั่วไปเข้าใจกัน... เพราะฉะนั้นปัญหาของผู้หญิงอยู่ที่ความคิดเมื่อกี้ที่ครูบอกนะคะ ผู้หญิงดี/ไม่ดีก็เหมือนกัน ปัญหาคือต้องแก้ไขว่าความคิดเรื่องนี้มาได้อย่างไร”⁵⁴

ประเด็นที่ 5 จากคำถามที่ว่า เรื่องการทำแท้ง การขายตัว หรือการใช้ร่างกายของตนแลกเปลี่ยนเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนต้องการ (โสเภณี หรือนักเรียนนักศึกษาขายตัวเพื่อให้ได้เงิน มือถือ) และอีกกรณีคือเด็กที่รักสนุกคุณมีความคิดเห็นอย่างไร นักวิชาการกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเป็น 3 แนวทาง คือ

1. เห็นว่าไม่ผิด ขึ้นอยู่กับว่าตัวเองยอมรับได้หรือไม่ที่สังคมประณาม คิดว่าเป็นเรื่องของแต่ละบุคคล เป็นเพราะสังคมตีกรอบให้ค่ากับการกระทำ ไม่ควรมีกรอบให้ว่าเป็นผู้หญิงไม่ดีด้วยสาเหตุนี้ จำนวน 5 คน⁵⁵ ยกตัวอย่างเช่น

“คิดว่าปัญหามันเป็นลูกโซ่ เริ่มตั้งแต่ผู้หญิงอยากได้อะไรต่าง ๆ นานา จึงต้องขายตัว แล้วก็ท้อง แล้วก็ไปทำแท้ง เพราะฉะนั้นการแก้ปัญหา คือการลด การรู้จักประหยัด อดทนต่อสิ่งยั่วยวน ต้องมีท่าทีที่ถูกต้องกับลัทธิบริโภคนิยม ซึ่งในความเป็นจริงจะทำอย่างไร เช่น คุณอยากได้มือถือ

⁵³ สัมภาษณ์ วันทนี วาสิกะสิน, 3 กรกฎาคม 2544.

⁵⁴ สัมภาษณ์ กาญจนา แก้วเทพ, 7 กรกฎาคม 2544.

⁵⁵ ได้แก่ ธัญญา ใจดี, ญาณังกูร ธรรมเศรษฐินิ, กมลวรรณ สุตรสุนทร, วิลาสินี พิพิธกุล และสินิทธิ สิริทธิรักษ์

แต่ไม่มีเงิน เพื่อนแนะนำว่าให้ไปขายตัวสิ คุณก็ทำแล้วสังคมก็รุมประณาม คนที่เสียหาย และคนที่ก่อความเสียหาย การ sanction อยู่แค่ 2 คน บอกว่าปัญหาอยู่แค่ 2 คนนี้ แต่ไม่เคยตั้งคำถามว่าทำไมไม่จัดการกับบริษัทขายมือถือ มัน probpropaganda ขนาดนี้ แล้วคนอยากมีเสียหายตรงไหน ต้องเป็นคนมีเงินเท่านั้นหรือที่จะมีได้ คนไม่มีเงินอยากมีเสียหายตรงไหน นี่มันเป็นระบบเงินนิยม มันเหยียดกันด้วยฐานะ ในเมื่ออยากมีมือถือจึงขายตัว ไปนอนกับผู้ชายเสียหายตรงไหน คิดว่าไม่ต้องไปทำลายของเดิม แต่สร้างวาทกรรมใหม่ ๆ มาต่อสู้ แต่ตัวเองเฉย ๆ ถ้าคุณเลือกแล้วก็ทำไปสิ แต่ถ้าถูกล้วงก็อีกเรื่องหนึ่ง โสเภณีส่วนใหญ่ก็เต็มใจทั้งนั้น ภาพโสเภณีที่ถูกล้วงเป็นเพียงส่วนน้อย แต่ถูกขยายให้ใหญ่เกินจริง ถ้าถามพ่อแม่ตามบ้านนอกว่าลูกสาวไปไหน เค้าบอกไป"ขายตัว" แล้วเราก็ไปบอกเค้าว่าทำอย่างนั้นได้อย่างไร มันผิด คือเค้าก็ไม่รู้เลยว่าการที่ลูกสาวไปขายตัวส่งพ่อแม่สร้างบ้านมันไม่ดี ปัญหาโสเภณีไม่ได้เป็นปัญหาของคนที่เป็นโสเภณี แต่เป็นปัญหาของคนที่ไม่ได้เป็นโสเภณี เช่น คนอื่นจะเป็นไม่เป็นไร ถ้าพบว่าคนใกล้ตัวเป็นจะรับได้หรือเปล่า ถ้าเป็นผมผมรับได้ ส่วนเด็กรักสนุกขึ้นอยู่กับว่าคุณรับได้หรือไม่กับการที่สังคมประณามคุณ ถ้าคุณรับได้ก็ o.k. ไม่ใช่ผู้หญิงทุกคนทำอย่างนั้น เป็นบางคนเท่านั้น"⁵⁶

"...ในทัศนะของพี่ก็ไม่ได้เห็นว่าเด็กผู้หญิงทั้ง 2 กลุ่ม หรือโสเภณี ผู้หญิงทั้งสองกลุ่มกำลังทำอะไรที่ผิดจรรยาบรรณ คือมองว่าสังคมต่างหากที่ไปตีกรอบแล้วไปให้ค่ากับการกระทำแบบนี้ โดยเฉพาะถ้าทำเพื่อความจำเป็นหรือเพื่อครอบครัวก็จะถูกมอง ดีค่าว่าเป็นผู้หญิงไม่ดีอยู่ดี แต่ว่าก็ยังไม่ได้แบบมโนสำนึก เพราะฉะนั้นก็จะมีเรื่องเล่าหรืองานวิจัยออกมา support ผู้หญิงกลุ่มนี้เยอะมากเลยว่าน่าสงสาร ในขณะที่ผู้หญิงอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งก็จะมีพฤติกรรมอย่างเดียวกัน ก็คือขายตัวเหมือนกันแต่อาจจะบังเอิญเพราะว่ารักสนุก หรือเพราะต้องการเอาเงินมาใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ก็จะถูกประณาม สังคมก็จะประณามทันที ในลักษณะของ bad girl มันก็ยังมีลักษณะของ bad girl หลายลำดับชั้น...เพราะฉะนั้นตัวเองจะมองว่าไม่ควรมีลำดับชั้นใด ๆ ทั้งสิ้น และไม่ควรมีการกรอบให้ตัวเค้าเองด้วยว่าเค้าเป็นผู้หญิงไม่ดีเพราะสาเหตุนี้"⁵⁷

"ไม่มีปัญหาอะไรเลยคะ ทำไมคะเค้าขายตัวคุณก็ไม่ได้เดือดร้อน ไม่ใช่ปัญหาของเค้าถ้าพูดถึงไม่ว่าจะด้วยจริยธรรม เศรษฐกิจ ถ้าพูดภาษาสวย ๆ ก็นั่นไง เค้าลุกขึ้นมาออกแบบนโยบายเศรษฐกิจด้วยตัวของเค้าเอง เค้าไม่ยอมอด ไม่ยอมจนอยู่บ้านนอกซึ่งถูกดูถูกทรพยากรไปหมด...น่าชื่นชมจะตายไปที่เค้าลุกขึ้นมาตัดสินใจทำอะไรสักอย่างหนึ่งเพื่อแก้ปัญหาของเค้า เป็นยังไงถ้าเค้า

⁵⁶ สัมภาษณ์ ญาณังกูร ธรรมเศรษฐินิติ, 13 มิถุนายน 2544.

⁵⁷ สัมภาษณ์ วิลาสินี พิพิธกุล, 20 มิถุนายน 2544.

ใช้เรือนร่างของเค้า คนอื่นก็ขายเสียงก็ใช้คอนี้ คนเป็นหมอนวดหมอนวดธรรมดาเค้าใช้มือ แต่ทำไมพอใช้ "จิม" เป็นเรื่องใหญ่โตเอาเป็นเอาตายขึ้นมา...และอย่างผู้หญิงที่ไปนอนกับผู้ชายหลายคนก็ไม่เห็นเป็นไรเลย เป็นเรื่องของเค้า ทำไมคะ ครูคิดว่าครูไม่มีปัญหากับผู้หญิงที่นอนกับผู้ชายหลายคน แต่ครูมีปัญหาเกี่ยวกับสังคม มีปัญหาที่ตั้งคำถามกับผู้หญิงที่นอนกับผู้ชายหลายคน"⁵⁸

2. เห็นว่าผิด จำนวน 4 คน⁵⁹ เช่น "ที่ก็ยังงออยู่เหมือนกันว่าทำไมผู้หญิงคนหนึ่งถึงได้มาขายตัวได้ คือไม่ค่อยเชื่อว่าแบบว่าเคยเห็นบางคนรู้สึกว่าจะต่อให้พี่ไม่มีกินพี่ก็ไม่ขายตัว พี่ค่อนข้างยึดจากตัวเองเป็นหลักแล้วก็ไปมองคนอื่น...ที่ก็ยังรับไม่ได้ เพียงแต่ ๆ ละคนมันก็หาเหตุผลมาบอกเท่านั้นเองว่าตัวเองจน คนที่แบบอาจจะแพร่ ๆ หน่อยก็อาจจะบอกว่าก็รักสนุกถึงอยากทำ แต่ที่คุณบอกว่าทำเพราะจนมันจะดูน่าเห็นใจกว่าหรือเปล่า ไม่รู้นะมันอาจจะแบบความจริงมันก็คือเหตุผลเดียวกันแต่ละคนมันพูดไม่เหมือนกันเท่านั้นเอง แต่พี่ก็เชื่อว่าคนที่ทำแบบนั้นไม่น่าจะเป็นผู้หญิงดี..."⁶⁰

"...ทั้งสองกลุ่มนี้ต่างเกี่ยวพันกับเรื่องผู้ชาย ถ้าไม่มีผู้ชายที่ไปเที่ยวใช้บริการ หรือผู้ชายที่ไปหาเฮสคอร์ทอะไรต่าง ๆ ผู้หญิงก็ไม่ทราบไปขายตัวกับใครนะ มันเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้ชาย เรื่องนี้ไม่ลงที่ผู้หญิงอย่างเดียวนะ เค้าทำผิด หรือเป็นผู้หญิงที่ดีหรือไม่ดี ก็ค่อนข้างยึดติดกับคำจำกัดความตรงนั้นนะ ค่อนข้างที่จะเข้มงวดมากเลยว่าจะเอาดีตรงนี้ไม่ดีตรงนี้ เอาเป็นว่ามันไม่ดีทั้งสังคมเลยแหละ มันไม่ดีทั้งผู้หญิงและผู้ชาย มันไม่ค่อยยุติธรรมนะถ้าจะมาโทษที่ผู้หญิงฝ่ายเดียวทางด้านของผู้ชาย เศรษฐกิจสังคมการเมืองทั้งหมดเลยที่เข้ามาเกี่ยวข้อง รวมถึงเรื่องเพศด้วยนะคะ สังคมเห็นแก่เงินว่จั้นเถอะ ก็ไม่ว่าผู้หญิงผู้ชายหรืออะไร ผู้หญิงมันก็มีทางออกในเรื่องของการขายตัว เป็นในเรื่องของการขายบริการ ผู้ชายก็มีการขายบริการเช่นเดียวกันนะ เพราะฉะนั้นเรื่องนี้ถ้าจะแก้ปัญหาก็คือ แก้ปัญหานิยมเงินของคนไทย กับค่านิยมความไม่เสมอภาคทางเพศสองอย่างนี้ถ้าแก้ได้สังคมจะมีความสุขกว่านี้เยอะเลย"⁶¹

⁵⁸ สัมภาษณ์ สนิท สติธิรักษ์, 10 กันยายน 2544.

⁵⁹ ได้แก่ วิภา แก้วประดับ, วันทนี วาสิกะสิน, พัลลภ ต้นจรรย์ภรณ์, เพ็ญศรี กวีวงศ์ประเสริฐ

⁶⁰ สัมภาษณ์ วิภา แก้วประดับ, 30 มิถุนายน 2544.

⁶¹ สัมภาษณ์ วันทนี วาสิกะสิน, 3 กรกฎาคม 2544.

3. ไม่สามารถตัดสินได้ว่าถูกหรือผิด ดีหรือไม่ดี ทั้งผู้หญิงและผู้ชายต่างตกเป็นเหยื่อของระบบทุนนิยม สังคมบริโภคนิยมและวัตถุนิยม จำนวน 7 คน⁶² ตัวอย่างเช่น “คือคุณต้องดูให้ดี ในขณะที่คุณบอกว่าการค้าประเวณีเป็นเรื่องผิดบาป ทำไมถึงผิด ก็จะมีคนอธิบายว่าผู้หญิงไม่ควรจะมี sexual partner หลายคน ถ้าจะให้ดี perfect ที่สุดก็ต้องมีคนเดียว...เพราะฉะนั้นมันทำให้ผู้หญิงที่มี sexual partner หลาย ๆ คน ไม่ดี เหตุที่ 2 คือ คนบอกว่า sex ที่ดี ที่ชอบธรรมและดีงามควรจะเกิดอยู่ในความสัมพันธ์ของการแต่งงาน ซึ่งมีความรัก ใคร่กันและไม่ควรจะเป็นเพื่อผลประโยชน์อื่น การค้าประเวณีมันก็เลยไม่ดีไปด้วย เพราะคุณทำไปเพื่อแลกเงิน การค้าประเวณีมันไม่ดีด้วยเหตุผลนี้ แต่จริง ๆ แล้วดิฉันก็ไม่สามารถบอกได้ว่าควรจะตัดสินเรื่องนี้ว่าดีหรือไม่ดี แล้วแต่คุณ ก็ทำไม่เมื่อคนคิดว่า sex เป็นเรื่องของเค้าแล้วเค้าต้องการใช้มันเพื่อแลกเงินก็เป็นเรื่องของเค้า แต่สังคมมันไม่สามารถยอมเช่นนั้นได้เป็นเพราะเรา regulate มันอย่างเคร่งครัดมาก”⁶³

“คิดว่าถ้าเค้าไม่ถูกบังคับค้า คิดว่าประเด็นที่เป็นความหวังโยของเราก็คือคนที่ถูกบังคับค้าให้กระทำในสิ่งที่ตัวเองไม่ชอบ ซึ่งมันขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน แต่คนทุกคนก็มีสิทธิที่จะตัดสินเกี่ยวกับชีวิตร่างกายของตนเองว่าจะทำอะไรได้...ถ้าสังคมบอกว่าอยากจะทำจัดการค้าประเวณีให้หมดไปก็ไม่ควรที่จะมีมาตรการอยู่กับเฉพาะผู้หญิง ก็ควรไปมีมาตรการกับคนที่ได้ผลประโยชน์ด้วย ทั้งคนซื้อ คนขาย ผู้จัดหาอะไรต่ออะไรด้วย...ส่วนเด็กที่บอกว่ารักสนุก คือไม่ค่อยชอบคำว่ารักสนุกนะคะ คือว่ามันเหมือนเป็นการประณามเค้าไปในตัว ก็ต้องมาทำความเข้าใจว่าทำไมเป็นอย่างนั้น แล้วเราจะแก้ไขตรงนี้ได้อย่างไร ทีนี้ถ้าเรามาดูสังคมตะวันตก เค้าก็มีปรากฏการณ์แบบนี้เกิดขึ้นมากมายแต่ทำไมไม่เป็นปัญหามากมายอย่างของเรา เพราะฉะนั้นเราก็ต้องเปลี่ยน paradigm ในการมองปัญหาเหมือนกันนะคะ ว่าถ้าเรามองว่าทุกอย่างเป็นปัญหาไปหมดเราก็จะจำกัดให้หมดไป แต่ถ้าเรามองว่าอันนี้เป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติซึ่งเด็กจะต้องมีความสนใจในเพศตรงข้าม ทีนี้ จะทำอย่างไรให้เค้าอยู่ในพื้นฐานหลักการของการเคารพซึ่งกันและกัน รับผิดชอบซึ่งกันและกัน ประวิงเวลาไปได้ไหม รัฐจะต้องมีกิจกรรมอะไรอย่างอื่น ๆ ที่จะให้เด็กมีอะไรที่นอกเหนือไปจากการกระทำอะไรที่เป็นเรื่องอย่างนี้”⁶⁴

⁶² ได้แก่ ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, ศิริพร สะโครบาเน็ค, นภาภรณ์ หะวานนท์, สุวรรณ สดาอานันท์, จุติพร ศิริพันธ์, วราภรณ์ แซ่มสนิท และกฤตยา อาชวนิจกุล

⁶³ สัมภาษณ์ ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, 13 มิถุนายน 2544.

⁶⁴ สัมภาษณ์ ศิริพร สะโครบาเน็ค, 10 กันยายน 2544.

“คำถามนี้ก็น่าจะเป็นว่าทำอะไรให้คนพวกนี้ เห็นสิ่งอื่นสำคัญกว่าในการใช้ร่างกายตน แลกเปลี่ยน ร่างกายในที่นี้หมายถึงกิจกรรมทางเพศ ถ้าเยาวชนเราคิดไม่ออกว่ามีวิธีหาเงินวิธีอื่น อย่างไรก็ตามบ้าง มีวิธีไม่จำเป็นต้องมีมือถือหรือถือกระเป๋าถุงช้อปปิ้งบ้าง เป็นเรื่องน่าเศร้ามาก ดิฉัน คิดว่าปัญหามันก็คือความอ่อนแอทางจินตนาการ ความบกพร่องทางจินตนาการ คิดไม่ออกว่าตัวเองจะสำคัญอย่างไร ตัวเองจะมีความหมายอย่างไร ตัวเองจะมีบทบาทอย่างไรที่ไม่เกี่ยวกับการมีกระเป๋าถุงช้อปปิ้ง มีโทรศัพท์มือถือ ตรงนั้นแหละที่น่าเป็นห่วง มันเลยทำให้เราเป็น nobody ถ้าเราไม่มีโทรศัพท์มือถือหรือถือกระเป๋าราคาแพง ถ้าเราคิดอย่างนั้นตรรกะบริโภคนิยมก็เอาชนะเราได้ง่าย ถ้าตรรกะบริโภคนิยมเอาชนะเราได้ง่าย ถ้าอย่างนั้นเราก็ยอมแลกทุกอย่างเพื่อให้ได้สิ่งเหล่านี้ แต่คำถามก็คือ ทำไมเรายอมสยบอยู่ภายใต้ตรรกะของบริโภคนิยมงายเท่านี้...”⁶⁵

“อาจารย์คิดว่าเราเอาผู้หญิงเป็นศูนย์กลางมากเกินไป เวลาหยิบยกปัญหาสังคมตรงนี้ ปัญหาโสเภณีก็จะหยิบยกผู้หญิงเป็นยังไงทำไมถึงเป็นเช่นนี้ น้องผู้หญิงที่ขายตัวทำไมถึงเป็นเช่นนี้ ตรงนี้เป็นสิ่งที่สังคมต้องตั้งคำถามใหม่แทนที่จะตั้งคำถามว่าผู้หญิงเหล่านี้เป็นอย่างไร ทำไมไม่ตั้งคำถามต่อสังคมโดยรวมเลย การพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมก็ดี อะไรต่าง ๆ เหล่านี้และ actor อีกฝ่ายหนึ่งก็คือผู้ชาย หรืออื่น ๆ ถ้ามองในกรอบของ gender relation หรือสังคมโดยรวม สัมพันธภาพระหว่างหญิงชายก็ต้องมองทั้งสองเพศ เรื่องโสเภณีก็ต้องมีคนที่เป็นผู้กระทำร่วมกัน อันนี้สังคมเอื้อให้มีผู้ต้องการแล้วสามารถซื้อได้สินค้าเหล่านี้ ก็ต้องมองในระบบของทุนนิยมด้วยที่มีการซื้อขายทุกอย่างซื้อขายได้หมด ที่นี้ผู้หญิงก็ไม่ได้ปลอดภัยจากระบบเศรษฐกิจที่ครอบงำตรงนี้อยู่ เพราะฉะนั้นระบบเศรษฐกิจที่ครอบงำหรือวัตถุนิยมอะไรอย่างนี้ ผู้หญิงก็เป็นเหยื่อผู้ชายก็เป็นเหยื่ออาจจะเป็นในลักษณะที่ทำให้เค้าสามารถซื้อหาเรื่องทางเพศได้ โดยไม่รู้สึกรู้ว่าเค้ากระทำผิด ถ้าเมื่อว่าเค้าอยู่ในสัมพันธภาพหรือแต่งงานอยู่แล้วเป็นต้น ก็ไม่รู้สึกรู้ว่าเค้าผิดอะไร นี่ก็คือเป็นเหยื่อในทุนนิยมเหมือนกัน ที่นี้ถ้ามองในอีกแง่หนึ่งผู้หญิง มนุษย์ทุกคนอาจารย์มองว่าเป็นเหยื่อของระบบทุนนิยมตรงนี้มากกว่า อาจารย์ไม่ได้มองว่าอาจารย์มีความรู้สึกยังไงกับผู้หญิงสองกลุ่มนี้ อาจารย์ไม่ได้มีความรู้สึกอะไรต่อผู้หญิงสองกลุ่มนี้ อาจารย์ไม่ได้คิดว่าเป็นความผิดอะไรของใคร เป็นความผิดจริง ๆ อาจารย์จะโยกกลับไปสู่เรื่องระบบเศรษฐกิจมากกว่า”⁶⁶

ประเด็นที่ 6 จากคำถามที่ว่า คุณมีความคิดเห็นอย่างไรกับที่สังคมบอกว่า “การแต่งกายของวัยรุ่นไทยสมัยนี้ได้ทำลายวัฒนธรรมอันดีงามของไทยลงไปอย่างน่าเสียดาย” เช่น เด็กผู้หญิงที่

⁶⁵ สัมภาษณ์ สุวรรณฯ สถาพันธ์, 14 สิงหาคม 2544.

⁶⁶ สัมภาษณ์ จูติพร ศิริพันธ์, 21 สิงหาคม 2544.

แต่งตัวตามแฟชั่น ใส่ผ้าแถบ สายเดี่ยว ชุดรัดรูป โชว์เนื้อหนังมังสา คุณคิดว่าเด็กสมัยนี้ทำลายวัฒนธรรมของไทยลงไปหรือไม่ แบ่งคำตอบได้เป็น 4 แนวทางคือ

1. มีความเห็นว่าเรื่องการแต่งกายมักถูกแสดงนัยว่าเป็นเรื่องเพศ ถึงแม้ผู้หญิงจะแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าสายเดี่ยว ใส่ชุดรัดรูปหรือแต่งตัวเปิดเผยรูปร่างก็ไม่คิดว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี ผู้หญิงควรจะมีอิสระในการแต่งตัว จำนวน 13 คน⁶⁷ ยกตัวอย่างเช่น

“...ตัวที่ไม่มองว่าเค้าเป็นเด็กใจแตก แต่ถ้าถามว่าคิดว่าสังคมมองอย่างไร ก็คิดว่ามองแบบนั้น สังคมในที่นี้ก็คือคนที่มีความเชื่อแบบเดิม ยังยึดมั่นในหลักความเชื่อของตัวเองเอาไว้ เค้าก็คงมองแบบนั้นแน่นอน เพราะมันมาสวนกระแสในสิ่งที่เค้าเชื่อมานาน”⁶⁸

“...ในทัศนะครู ครูไม่เชื่อ concept เรื่องผู้หญิงดี ผู้หญิงไม่ดี ครูคิดว่ามันขึ้นอยู่กับอำนาจที่จะชี้ว่าอย่างนี้ดี อย่างนี้ไม่ดีมากกว่านะคะ ถ้าคุณมีชุดราตรี มีเครื่องเพชร มีงานกลางคืน ชุดเดี่ยวกันคุณก็ใส่แล้วเป็นผู้หญิงดี เลดี้ได้ก็ใส่ชุดแบบนั้นไปกว่าตั้งเยอะ ดาราฮอลลีวูดก็ใส่ไปกว่าเด็กวัยรุ่นเราอีก แต่เค้าเป็นผู้หญิงดี และของเราไฮโซนี่ก็วัฒนธรรมเดียวกันเลยคุณ ทั้ง ๆ ที่พวกนี้ใส่แล้วไม่น่าดูมากกว่าเด็กวัยรุ่นอีกนะ แต่เค้าก็เป็นผู้หญิงดี หนังสือพิมพ์เอามาถ่ายลงยกย่องเชิดชู เพราะฉะนั้นถ้าคุณรวยคุณก็ดี concept เรื่องคนรวยทำอะไรไม่น่าเกลียด ก็เหมือนกับคุณมีอำนาจมากในสังคม generation คุณ รุ่นของคุณเป็นผู้ใหญ่แล้ว คุณก็มีอำนาจที่จะบอกว่าการกระทำของคุณดี เด็กที่เด็กกว่าจนกว่าก็เป็นการกระทำที่ไม่ดี”⁶⁹

“...อาจารย์ไม่มองมันเป็นสิ่งที่เป็นเรื่องของการทำลายวัฒนธรรมประเพณีอย่างไร แต่อาจารย์จะชี้ให้เห็นว่ามันจะทำลายก็คือในกลุ่มที่มองว่ามันควรจะเป็นนะคะ คือแบบแผนจารีต อยู่ชุดหนึ่งแล้วในขณะนั้นมันไม่เป็นเช่นนั้น ก็เลยมองว่าเด็กเหล่านี้เป็นผู้ทำร้ายทำลายวัฒนธรรมซึ่งแล้วแต่คนจะคิด แต่ส่วนตัวเอง ไม่ได้หยิบจับประเด็นตรงนั้นมาเป็นประเด็นที่กล่าวหาหรือประณามว่าผู้หญิงวัยรุ่นกำลังทำลายประเพณี และอีกอย่างคำว่าประเพณีเราทำเหมือนกับว่ามัน

⁶⁷ ได้แก่ ธัญญา ใจดี, วิลาสินี พิพิธกุล, เมทินี พงษ์เวช, เพ็ญศรี กวีวงศ์ประเสริฐ, ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, ญาณังกูร ธรรมเศรษฐินิติ, วราภรณ์ แซ่มสนิท, กฤตยา อาชวนิจกุล, จุติพร ศิริพันธ์, ศิริพร สะโครบาเน็ค, สนิทส์ สิทธิรักษ์, กาญจนา แก้วเทพ และนภาพรณ หนะวานนท์

⁶⁸ สัมภาษณ์ วิลาสินี พิพิธกุล, 20 มิถุนายน 2544.

⁶⁹ สัมภาษณ์ กาญจนา แก้วเทพ, 7 กรกฎาคม 2544.

ตั้งแน่วิ่งกระทบกระเทือนอะไรไม่ได้ ก็ให้มันอยู่ตรงนั้นเป็นอนุสาวรีย์แล้วคุณก็ต้อง submit หรือยอมตาม อาจารย์คิดว่าตรงนี้เค้าน่าจะมีสิทธิในการที่เค้าจะแต่งตัวอะไรอย่างไร..."⁷⁰

“อย่างที่บอกตัวเองก็ใส่สายสปาเก็ตตี้ ในความรู้สึกของตัวเองไม่รู้สิมันอยู่ที่การแต่งกายหรือคะ พูดถึงสังคมในภาพรวมก็อาจจะเป็นได้นะคะ เพราะฉะนั้นสิ่งที่สำคัญที่สุดคือเราสามารถจะตัดสินใจได้ เราอาจจะตัดสินใจได้ เออ เค้ากล้าแต่งตัวได้แค่นั้น แต่การแต่งตัวแบบนั้นจะอะไรต่อไปถ้าเราไม่ไปรู้ในรายละเอียดเราจะไปตัดสินใจได้ยังไง อะไรคือวัฒนธรรมไทย เด็กจะต้องนุ่งโจงกระเบน ใส่เสื้อคอกระเช้า เก้าอี้มจกหเรอ สำหรับเด็กวัยรุ่น เชื่อว่าพอเค้าก้าวพ้นวัยรุ่นมาเค้าก็จะก้าวสู่กรอบ เป็นวัยที่น่าจะมีช่วงของชีวิตเหมือนกันทั่วโลก ตรงนี้กำแพงของประเทศมันไม่มีแล้วมันก็แผ่ไปหมด ใครที่มีลูกวัยรุ่นไม่ว่าอยู่ในประเทศไหนก็เหมือนกันทั้งนั้นแหละโทรศัพท์นาน ๆ ทั้ง ๆ ที่เพิ่งกลับมาจากโรงเรียนเพิ่งเจอกันพูดอะไรกันนักหนา ก็เหมือนกันหมดแหละเด็กในวัย 13-15-16 ไม่ต่างกันก็เพราะว่ามันเป็นพัฒนาการในช่วงหนึ่งของชีวิตที่ต้องการอะไรที่ difference ค้นหาตัวเอง ซึ่งบางคนอาจดูแล้วเหมือนหลุดโลกพอเสร็จแล้วโตขึ้นมาอาจจะกลืนเข้าบรรทัดฐานของสังคมนั้น ”⁷¹

2. การแต่งตัวเปิดเผยรูปร่างมากเกินไป เป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม เหมือนกับว่าผู้หญิงถูกหลอกให้แต่งตัว เป็นการลดคุณค่าของมนุษย์ลงไปให้กลายเป็นเพียงวัตถุทางเพศ จำนวน 6 คน⁷² ยกตัวอย่างเช่น “มองว่าเหมือนเค้าถูกหลอก เค้าไม่ได้เลือกที่เค้าควรจะทำอย่างไร เหมือนเค้าทำไปตามกระแส ตามแฟชั่น คือจริง ๆ เค้าก็มีให้เลือกได้หลายแบบ แล้วอีกอย่างที่พี่บอกคือ เวลาผู้ชายมอง เค้าไม่คิดอย่างสิ่งที่เห็น เค้าเห็นแล้วเค้าแปลความไปอย่างอื่น เค้าอาจจะไม่ได้แปลความไปตามที่คนใส่ต้องการให้คิดอย่างนี้ เค้าอาจจะไม่คิดอย่างนั้น อาจคิดไปอีกอย่าง พอคิดไปอย่างนั้นแล้วนี่ ความเป็นคนมันถูกดูถูกไป การที่เค้าแต่งตัวแบบนั้น อาจทำให้เค้าถูกมองไปในทางที่เป็นวัตถุทางเพศ...”⁷³

⁷⁰ สัมภาษณ์ สุติพร ศิริพันธ์ 21 สิงหาคม 2544.

⁷¹ สัมภาษณ์ เมทินี พงษ์เวช, 22 สิงหาคม 2544.

⁷² ได้แก่ วิไล แก้วประดับ, กมลวรรณ สุตรสุนต์, เนื่องน้อย บุญบนตร, วันทนี วาสิกะสิน และ สุวรรณ สถาอาพันธ์

⁷³ สัมภาษณ์ พัลลภ ดันจวิทยาภรณ์, 15 สิงหาคม 2544.

“...การอดโซว์เนื้อหนังมังสาในที่สาธารณะไม่ใช่เรื่องที่มันน่าสรรเสริญ ดิฉันคิดว่ามันเป็น การป่วยของสังคมแบบหนึ่ง แต่ดิฉันไม่ได้คิดว่าผู้หญิงไปทำลายวัฒนธรรม...ดิฉันคิดว่าการเผยเนื้อ หนังมังสาเกินควรโดยไม่มีเหตุอันจำเป็นในที่สาธารณะ ไม่ใช่อาการของคนมีปัญญา สมัยก่อนผู้ หญิงที่ไม่ได้ขายบริการพยายามแต่งตัวให้ต่างจากผู้หญิงที่ขายบริการ เดี่ยวนี้ผู้หญิงที่ไม่ได้ขาย บริการพยายามแต่งตัวให้เหมือนกับผู้หญิงที่ขายบริการ แยกไม่ออก แยกยากขึ้นเรื่อย ๆ ดิฉันไม่ได้ ประณามว่าผู้หญิงขายบริการไม่ดี แต่บอกว่ากลุ่มคนสองกลุ่มนี้กำลังทำตัวให้ใกล้เคียงกันยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นอาการที่น่าคิดเหมือนกันว่าเป็นเช่นนั้น...ตรรกะของบริโภคนิยมที่เป็นอยู่ทำให้ความน่าดึงดูดใจของผู้หญิงในทางเพศโยงกับเรื่องการแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าถุงน้อยหม่นน้อย ความสวยของผู้หญิง ขึ้นอยู่ส่วนหนึ่งกับความกล้าที่จะเผยร่างกาย พอผู้หญิงอยากสวยเลยทำให้ต้องกล้าเผยร่างกายไป ด้วย ทีนี้พอเผยร่างกายไปก็ถูกประณามอีกว่ายั่วผู้ชายเดี๋ยวก็ถูกข่มขืน อันนี้มันเป็นตรรกะชุดหนึ่ง ของมันเอง ในอีกทาง massage สำหรับผู้หญิง ผู้หญิงเองน่าจะพัฒนาปัญญาของตัวเองได้ มากกว่านี้ในแง่ที่ว่า สมมติดิฉันแต่งตัวโป๊ ๆ ผู้ชายที่จะมาพึงพอใจผู้หญิงที่แต่งตัวแบบนี้จะเป็นผู้ ชายแบบไหน... การแต่งตัวเป็นสารประเภทหนึ่งที่จะบอกว่าคุณเป็นคนประเภทไหน สังคมหลอก ให้คุณกำกั้ม บางครั้งคุณก็เสี่ยงอันตรายกับตัวคุณเองได้ แต่ว่ามันไม่ใช่การแต่งตัวในตัวของมันเอง แต่ว่าการแต่งตัวประเภทนี้ในบางสถานการณ์บางเวลามันอาจทำให้เสี่ยงได้...”⁷⁴

3. การแต่งกายสายเดี่ยวหรืออวดโชว์รูปร่างมากเกินไป ทำลายวัฒนธรรมไทย ทำลายจารีตที่คนยึดถือ และวัฒนธรรมก็มีการเปลี่ยนแปลง การทำลายวัฒนธรรมไม่ใช่ สิ่งที่ผิด จำนวน 7 คน⁷⁵ ยกตัวอย่างเช่น

“ไม่เห็นว่ามีความแปลกอย่างเช่นกัน ต้องถามกลับว่าคนที่เห็นเด็กผู้หญิงใส่สายเดี่ยวแล้ว รับไม่ได้ว่าคน ๆ นั้นกำลังรู้สึกกลัวโชหรือเปล่า ว่าสิ่งที่เด็กวัยรุ่นกำลังทำอยู่ตอนนี้มันเข้ามาลบ หรือกะเทาะในความเชื่อที่ตนเองมีอยู่ คนที่พูดคือคนส่วนใหญ่ที่ยังยึดมั่นในบรรทัดฐาน ในจารีต และก็เชื่อมาตลอดว่าสิ่งที่ตนเองยึดมั่นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เพราะฉะนั้นพอเห็นสภาพที่เด็กกำลัง แต่งตัวทำทนายจารีตตรงนี้ คือถามจริง ๆ ว่ากำลังรู้สึกกลัวว่าเด็กกำลังทำลายความเชื่อของเราต่าง หาก คิดว่าคนที่ออกมาประณามคือคนที่คิดว่าความเชื่อของตนตรงนี้ถูกสั่นคลอน...”⁷⁶

⁷⁴ สัมภาษณ์ สุวรรณฯ สถาานันท์, 14 สิงหาคม 2544.

⁷⁵ ได้แก่ วิลาสินี พิพิธกุล, เนื่องน้อย บุญยเนตร, กาญจนา แก้วเทพ, วราภรณ์ แซ่มสนิท, วันทนีย์ วาสิกะสิน, เพ็ญศรี กวีวงศ์ประเสริฐ แลพัลลภ ตันจรียาภรณ์

⁷⁶ สัมภาษณ์ วิลาสินี พิพิธกุล, 20 มิถุนายน 2544.

“คือ ถ้าถือว่าทำลายวัฒนธรรมแบบจารีตก็คงทำลาย แต่ก็คงไม่มีวัฒนธรรมอันไหนที่อยู่ วัฒนธรรมคือสิ่งที่เปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา คุณเข้าใจว่าวัฒนธรรมคือสิ่งที่หยุดอยู่กับที่ไม่ได้ ที่นี้ ประเด็นก็คือเวลาที่บอกว่าทำลายวัฒนธรรมก็คือว่าวัฒนธรรมแบบจารีต ก็ถามต่ออีกว่า วัฒนธรรมแบบจารีตที่จริงแล้วมันคืออะไร เพราะว่าไปแล้วมันก็ไม่ใช่จารีตของไทยทั้งนั้นเลยนะ มัน จารีตของทุกทีในเรื่องของการแต่งตัวแบบไม่โป๊อะไรก็แล้วแต่ ประเด็นก็คือว่าจารีตเหล่านี้มัน สร้างขึ้นเพื่ออะไร ก็ต้องถาม มันทำให้การแต่งตัวประเภทหนึ่งกลายเป็นสิ่งที่เรียกว่าโป๊ แต่ในขณะที่ เดียวกันมันมีจุดแบ่งไว้ระหว่างการแต่งตัวที่มันไม่อะไรเท่าไร มันไม่โป๊หรือก แล้วก็มีจุดแบ่งที่มัน โป๊ในแง่ที่ว่ามันแสดงท่าทีของคน ๆ นั้น ให้เห็นว่าเป็น sexual object หรือเปล่า ในกรณีของการ กระทำนั้นดิฉันก็ต้องบอกว่ามันทำลายวัฒนธรรมเพราะ deffinition ของวัฒนธรรมเป็นแบบนี้ แต่ สิ่งที่น่าคุยกว่านั้นคือ วัฒนธรรมอันนี้มันถูกสร้างขึ้นด้วยเหตุผลอะไร...”⁷⁷

4. การแต่งกายแบบนี้ไม่ถือเป็นการทำลายวัฒนธรรมไทย จำนวน 10 คน⁷⁸ ยกตัวอย่างเช่น “วัฒนธรรมมันมีพลวัตนะคะ และวัฒนธรรมเรื่องการแต่งกายเราถือว่าเป็นวัฒนธรรม ภายนอกและก็มีวิวัฒนาการมาก แน่นนอนว่าในการแต่งกายมันมีระบบคุณค่าเข้าไปตัดสิน แต่ถามบอกว่า ตัววัฒนธรรมตัวนี้ มันจำเป็นที่ต้องหยุดนิ่งอยู่ตลอดเวลา มันก็เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ถ้าเรา มองว่าเด็กที่ใส่เสื้อสายเดี่ยวมาทำลายวัฒนธรรมไทย แต่ตอนที่เราเอาเสื้อมาใส่ในขณะที่ผู้หญิง โบราณเค้าใส่ผ้าแถบ ก็คงทำลายวัฒนธรรมผ้าแถบผ้าเดี่ยวอะไรของเราเยอะอยู่เหมือนกันนะคะ... แต่แน่นนอนว่าในเวลาที่มีเกิดการเปลี่ยนแปลงแบบนี้ คนอาจจะยังรู้สึกยึดอยู่กับของเดิม ที่นี้โดย การแต่งกายอะไรพวกนี้มันไม่ได้หยุดของมันโดด ๆ มันอยู่ภายใต้วัฒนธรรมอื่น ๆ ด้วย เช่นความรู้สึก ที่เกี่ยวกับร่างกายของมนุษย์ ตัวการแต่งกายนี้มันไม่ได้อยู่แยกจากระบบความสัมพันธ์อื่น ๆ สมมติ ว่าถ้าในสมัยก่อน ผู้หญิงห่มผ้าแถบแล้วคนทั้งหมดในสังคมไม่ได้มองว่าเรื่องนั้นเป็นเรื่องโป๊ เป็น เรื่องธรรมดา เป็นเรื่องของการแต่งกายแบบหนึ่ง ถ้าเราไม่มองว่ากายแต่งกายของ ผู้หญิงตรง จุดนั้นเป็นจุดที่จะทำให้คนรู้สึกว่าเกิดอารมณ์ การห่มผ้าแถบหรือการไม่ใส่เสื้อก็ไม่น่าจะเป็นเรื่อง ผิดปกติอะไร อย่างคนบาทลี หรือคนในสมัยก่อนเค้าก็ไม่ได้รู้สึกอะไร

⁷⁷ สัมภาษณ์ เนื่องน้อย บุญเนตร, 2 กรกฎาคม 2544.

⁷⁸ ไต้แก่ ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, ญาณังกูร ธรรมเศรษฐินิติ, จูติพร ศิริพันธ์, นภาพรณ หนะวานนท์, เมทินี พงษ์เวช, กฤตยา อาชวนิจกุล, สนิทล์ สิทธิรักษ์, สุวรรณฯ สถาอานันท์, กมลวรรณ สุตรสุนด์ และศิริพร สะโครบาเน็ค

พอสังคมมันเปลี่ยนตัววัฒนธรรมตรงนั้นมันก็เปลี่ยน มีเด็กที่ใส่เสื้อสายเดี่ยวหรือแต่งตัวที่ อาจจะยิ่งกว่าใส่เสื้อสายเดี่ยวอีกนะคะ มันค่อนข้างมีการปกปิดน้อย ถามว่าการแต่งกายแบบนี้มัน มี พลั้วหรือไม่มี ก็มี ถามว่าการแต่งตัวแบบนี้มันเปรียบได้กับในสมัยที่คนไม่ใส่เสื้อหรืออะไรไหม คิดว่าตรงนี้สังคมอาจจะ เนื่องจากเราถูกสอน หรือสังคมสร้างกติกาความคิดตัวระบบคุณค่าว่าร่างกายของผู้หญิงตรงนั้นมันเกิดการกระตุ้นเร้า เกิดความรู้สึกว่ามันมีลักษณะที่คนมองว่าโป๊ ถ้ามันเกิดตรงนี้ขึ้นมาแล้วก็ถ้าตัวผู้หญิงไปแต่งแบบนั้น แต่ระบบความคิดมันยังไม่เปลี่ยน คือคนก็ยังคาดหวังว่าผู้หญิงจะต้องใส่เสื้อแบบนี้ ไม่ควรแต่งตัวโป๊ มันก็จะเกิดวิกฤตอย่างหนึ่งของสังคม ที่คนแต่งรู้สึกว่าคุณสามารถจะแต่งอย่างนี้ได้ ว่ามันเป็นเรื่องเสื้อผ้าที่มันเปลี่ยนแปลงไป คนแต่งอาจจะไม่รู้สึกรังไรมาก แต่คนอื่น ยิ่งคนอายุขนาดเรา คุณป้า คุณยายทั้งหลายดู หรือผู้ชายซึ่งถูกหล่อหลอมมาในยุคหนึ่งซึ่งไม่เคยเห็นผู้หญิงแต่งตัวอย่างนี้ มองปุ๊บก็จะมองการให้ความหมายของการแต่งกายตรงนั้นว่ามันไม่ปกติ มันโป๊ มันไม่ดี มันเปรี้ยว

ถามว่าสองกลุ่มนี้ใครผิดระหว่างคนมองกับคนแต่ง ไม่มี คือเราไม่พูดว่าตรงนี้ใครผิดไม่ผิด แต่มันกำลังเกิดความกระทบ เกิดความต่างในวิธีการมองของสองกลุ่ม คงจะต้องใช้เวลานะคะที่ สองกลุ่มนี้จะปรับตัวเข้าหากัน เช่นอาจจะเห็นว่าอีกหน่อย เท่าที่เห็นเนี่ยเด็กผู้ชายวัยเดียวกับผู้หญิงที่ใส่เสื้อสายเดี่ยวเค้าก็ไม่เห็นว่าเป็นเพื่อนเค้าโป๊ เห็นเค้าเดินไปแบบธรรมดา คนกลุ่มอื่นอาจจะคิดว่าเค้าปรับตัวเองให้มองเห็นว่าตรงนี้เป็นเรื่องธรรมดา แน่แน่นอนว่าตรงนี้มันก็จะกลายเป็นสิ่งที่ทุกคนรับได้ เพราะฉะนั้นก็ไม่คิดว่าเป็นการทำลายวัฒนธรรมเมืองเราเปลี่ยนจากสิ่งหนึ่งไปสู่อีกสิ่งหนึ่ง มันน่าจะเป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงมากกว่า แต่ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงตรงนี้ไม่ไม่น่าจะเป็นเนื้อเดียวกันหมดแน่นอน แล้วก็การกระทบกระทั่งทางความคิด วิธีการมองและการตัดสินเชิงคุณค่ามันจะเกิดขึ้น...”⁷⁹

“คงไม่ใช่ เพราะสมัยก่อนก็ใส่ผ้าแถบกัน ใส่ยิ่งกว่าสายเดี่ยวและโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้หญิงสมัยก่อนถ้ามีลูกปล่อนนมก็ไม่ค่อยปิดหรอก...เพราะฉะนั้นอันที่จริงเรื่องการแต่งกายมันเป็นหน้าที่เราไปให้ความหมายมันว่าการแต่งกายนั้นมันเป็นอย่างนี้ และวิธีการให้ความหมายในเรื่องการแต่งกายของเรามันเป็นอย่างนี้นะคะ ในปัจจุบันนี้เราได้รับอิทธิพลมาในยุควิคตอเรียนอย่างที่อาจารย์นิธิพูด เพราะฉะนั้นผู้หญิงมันต้องปิดทั้งหมด ใส่คอบานแบบนี้ปิดทั้งหมด อย่างนั้นแหละเรารับวัฒนธรรมนี้มาและวัฒนธรรมนี้ที่จะใช้ศัพท์ว่ามันเป็นวัฒนธรรมหลวง คือวัฒนธรรมในเมืองใหญ่ ผู้มีการศึกษา แล้วมันเผยแพร่คือมันออกไปข้างนอกโดยสื่อ โดยการศึกษาภาคบังคับ มันเป็นอย่าง

⁷⁹ สัมภาษณ์ นະภาภรณ์ หนองบัว, 25 กรกฎาคม 2544.

นี้ตั้งแต่รัชกาลที่ 4 ที่ 5 แล้วนี่คนก็คิดว่าเป็นวัฒนธรรมไทย มาใช้ และเมื่อไหร่ก็ตามที่เรามองว่าผู้หญิงใส่คอกกระเช้า คนแก่ใส่คอกกระเช้า ถ้าเรามองว่ามันไม่โป๊มันไม่ชกจุงทางเพศนะคนเดินแก่ผ้าก็ไม่ไม่มีใครรู้สึกอะไร ทั้งหมดมันอยู่ที่ความหมายที่ให้"⁸⁰

“วัฒนธรรมของไทยนี้ความหมายคืออะไรคะ แล้ววัฒนธรรมของไทยโบราณนี่ไม่ห่มผ้า แถบเขรอคะ ไม่ได้เกาะอกเขรอ เราไม่ได้ใส่เสื้อเสียด้วยซ้ำ ไปดูรูปสมัย ร.4 ร. 5 ใส่โจงกระเบน ข้างบนก็คือเปลือย ทำลายยังคะ กลับไปช่วยส่งเสริม เปลือยออกด้วยยิ่งแก่สุด ๆ เป็นข้อวิจารณ์ของผู้ใหญ่ที่คับแคบบางคนเท่านั้นเองครู่ๆ และมันก็จะตายในแง่แฟชั่นก็สวยจะตาย เพราะฉะนั้นความเห็นอันนั้นมันมาจากความคิดที่ว่า ถ้าผู้หญิงแต่งตัวไม่มีมิดชิดจะก่อให้เกิดปัญหาทางเพศ และผู้หญิงที่แต่งตัวไม่มีมิดชิดจะก่อให้เกิดปัญหาทางเพศ มาลงที่ผู้หญิงทั้งนั้นเลย แต่ไม่ได้พูดถึงผู้ชาย สังคมที่มีมาตรฐานที่แตกต่างกับคนสองเพศนี้ อยู่นี้ก็ฟังจนหูชาเลยคะ พวกอาจารย์ผู้ใหญ่ก็จะพูด และตามในห้องสมุดหนูก็จะเห็นว่าแต่งตัวแบบนี้ สายเดี่ยว รองเท้าแตะ กางเกงขาสั้น มีรูปติดอยู่ คือคุณห้ามแต่ผู้หญิงเท่านั้นไม่ได้ห้ามผู้ชาย ผู้หญิงนุ่งขาสั้นมาเข้าไม่ได้ ผู้ชายนุ่งขาสั้นเข้าได้ ผู้หญิงนุ่งสายเดี่ยวเข้าไม่ได้ ผู้ชายใส่เสื้อกล้ามมาเข้าได้ หรืออาจจะไม่ค่อยได้แต่ไม่ได้มากมายเท่าผู้หญิงนะคะ แบบแผน ค่านิยม ระเบียบกฎเกณฑ์อะไรต่าง ๆ เหมือนมีไว้เพื่อใช้กับผู้หญิง โดยที่ยกวันให้กับอีกเพศหนึ่ง มันโหดร้ายสุด ๆ ถ้านึกแล้ว"⁸¹

“คิดว่าพื้นฟูวัฒนธรรมไทยนะ เพราะผ้าแถบสมัยก่อนก็นุ่งผ้าแถบ และก็เราก็ไม่ใส่เสื้อผ้าอะไรอย่างนี้ หรือใส่สายเดี่ยวมันก็ต้องดูกาลเทศะถ้าเค้าจะไปเที่ยวเค้าใส่ก็ o.k. แต่เด็กก็ต้องรู้ว่าสังคมนี้ไม่ปลอดภัย เพราะฉะนั้นเด็กเค้าก็ต้องรู้ว่าเค้าต้องเสียง ในขณะที่ทัศนคติของผู้ชายยังไม่เปลี่ยนและยังมองผู้หญิงเป็น sex object อยู่ เพราะฉะนั้นเค้าก็ต้องระวังตรงนี้ด้วยว่ามันมีผลที่จะตามมาอย่างไรบ้าง และเค้าก็ต้องรู้จักวิธีการป้องกัน แต่ไม่ใช่บอกว่าไปห้าม นี่ทำลายวัฒนธรรมอย่างนั้นนะคะ คนที่เป็นระดับผู้นำก็เป็นคนเผยแพร่วัฒนธรรมต่าง ๆ เหล่านี้ ซึ่งมันก็ต้องดูว่าสังคมต้องปรับเปลี่ยนความคิดนะ แต่ก่อนเรานุ่งผ้าถุงเดี๋ยวนี้เราไม่นุ่งแล้ว ก็ปรับเปลี่ยนไป"⁸²

⁸⁰ สัมภาษณ์ กฤตยา อาชวนิจกุล, 24 สิงหาคม 2544.

⁸¹ สัมภาษณ์ สนิทร์ สิทธิรักษ์, 10 กันยายน 2544.

⁸² สัมภาษณ์ ศิริพร สะโคภาเน็ค, 10 กันยายน 2544.

ประเด็นที่ 7 จากคำถามที่ว่า คุณเคยพูดหรือเขียนเรื่องนี้ในที่สาธารณะหรือไม่ มีนักวิชาการกลุ่มตัวอย่างเพียง 1 คน⁸³ ที่ตอบว่าไม่เคยพูดหรือเขียนเรื่องนี้ในที่สาธารณะเลย กลุ่มที่ตอบว่าเคย เช่น “เคยพูดในวงเสวนา เช่น ประชุมคณะกรรมการวัฒนธรรม เค้ามักจะพูดในประเด็นสายเดี่ยวที่ว่ารับวัฒนธรรมมาจากญี่ปุ่น ก็จะไม่ defence ส่วนเขียนยังไม่เคย”⁸⁴

“เคย อย่างที่ทำตอนนี้ก็คือจะพูดทุกครั้งทุกชั่วโมงที่สอนทางด้านสื่อสารมวลชน หรือสอนทางด้านสตรีศึกษาโดยเฉพาะก็คือจะหยิบประเด็นนี้มาพูดตลอด แต่เวลาพูดจะเป็นการพูดเพื่อชี้ให้เห็นว่าสังคมนี้มีมายาคติอะไรที่ทำให้มันเกิดการแบ่งภาพ “หญิงดี” กับ “หญิงเลว” นะคะ ตัวอย่างล่าสุดที่จะพูดทุกครั้งที่ได้มีการเชิญไปสอนหรือไปพูดเนี่ยจะหยิบ case หนึ่งเรื่องสุริยทัยขึ้นมาวิพากษ์ว่าหนังสือนี้ได้สร้างกลยุทธ์ “หญิงดี” กับ “หญิงเลว” ขึ้นมาอย่างชัดเจน และในที่สุดก็เป็นการตอกย้ำบรรทัดฐานว่าผู้หญิงถ้าเลว โดยเฉพาะเลวในเรื่องของเพศ ในเรื่องของการใช้มารยาในที่สุดคุณก็จะถูกบดทลงโทษ และบดทลงโทษนั้นก็จะมีหน้าหนังสือ ถูกประหารถูกฆ่าตาย สารพัด ซึ่งบดทลงโทษนี้มันเป็นการสร้างและตอกย้ำเพื่อดึงคนกลับมาอยู่ในที่ในทางของตัวเอง กลับมาอยู่ที่ทางตามบรรทัดฐานของสังคมนะคะ แค่มองรูปแบบของสิ่งบันเทิงมันก็จะเห็นการผลิตซ้ำตอกย้ำอยู่เรื่อย ๆ คือนี่เป็น case หนึ่งที่พูดเยอะมาก เพราะฉะนั้นโอกาสก็จะพูดได้ในลักษณะการสอนนะคะ แต่ว่าพูดชัดพูดเยอะ”⁸⁵

“ก็พูดอยู่เรื่อย ๆ ในที่ต่าง ๆ แต่ว่าเขียนในเรื่องใหญ่กว่านี้ เช่น สิทธิผู้หญิงในการปฏิบัติธรรม ไม่ได้พูดเฉพาะเรื่องแต่งตัวเพียงเรื่องเดียว คือไม่ได้เขียน แต่ว่าพูดบ้างตามโอกาสอันสมควร”⁸⁶

“ที่ก็ไม่ได้คิดว่าที่ต้องไปต่อสู้อะไรนะ แต่ที่คิดว่าอย่างน้อยหญิงชายบริการทางเพศเค้าถูกเข้าใจในบริบทยังไง การเกิดขึ้นของสถานบริการมันต้องมีสถานบริการมีการลงทุน มีการหักเปอเซ็นต์จากการขายบริการ 1 ครั้ง เมื่อพูดถึงเรื่องการค้าบริการทางเพศทำไมเราต้องมามุ่งแต่ผู้หญิงอย่างเดียว ปัจจุบันเปลี่ยนไปแล้วตั้งแต่มีเอดส์นะก็มาสนใจผู้ชายด้วยอะไรด้วย

⁸³ พัลลภ ดันจวิทยาภรณ์

⁸⁴ สัมภาษณ์ ญาณังกูร ธรรมเศรษฐินิติ, 13 มิถุนายน 2544.

⁸⁵ สัมภาษณ์ วิชาสินี พิพิธกุล, 20 มิถุนายน 2544.

⁸⁶ สัมภาษณ์ สุวรรณฯ สถาอานันท์, 14 สิงหาคม 2544.

อันที่สองประเด็นเรื่องคนรักเพศเดียวกันหรือหญิงรักหญิง พี่มองว่าอันนี้มันเป็นรสนิยมทางเพศเป็นอะไรที่อาจจะตามมาตั้งแต่เกิด หรือเค้าไม่ได้เป็นมาตั้งแต่เกิดหรือเค้าเลือกที่จะเป็นเมื่อเค้าโตแล้ว อาจจะหมายถึงว่าเค้าอาจจะมีความสัมพันธ์กับผู้ชายมาก่อนก็ได้แล้วก็มารักผู้หญิงหรือคนบางคนชอบผู้หญิงมาเลยโดยไม่เคยมีความสัมพันธ์ทางเพศ... เพราะฉะนั้นพี่มองว่ามันเป็นเรื่องทางเลือกของคน ตราบใดก็ตามที่ทางเลือกนั้นเป็นสิทธิส่วนบุคคล การที่จะมองว่าเค้าผิดปกติไม่ผิดปกติมันมองโดยใช้บรรทัดฐานชุดหนึ่ง ซึ่งเป็นบรรทัดฐานที่ไปทำร้ายคนที่อยู่ชายขอบ เช่น บรรทัดฐานเรื่องชาติพันธุ์อย่างนี้ คนที่เป็นพวกชาวเขาก็จะถูกทำร้ายโดยชุดความคิดแบบนี้ ว่าคนไทยต้องเป็นแบบนี้ชาวเขาต้องเป็นแบบนี้ ในที่นี้พี่คิดว่าไม่ใช่ ไม่ใช่ในที่นี้คือเค้าไม่ได้ผิดปกติ เบียงเบน

ถามว่าต่อสู้ให้เค้าหรือเปล่าพี่ก็คิดว่าไม่ได้ต่อสู้ ถ้าคิดว่าเป็นการพูดถึงเค้าแล้วเป็นการต่อสู้ก็ใช่ แต่จริง ๆ พี่ก็คุยเรื่องนี้คุยเรื่องความรุนแรงทางเพศ เด็กถูกละเมิดทางเพศ หรือผู้หญิงที่ควรจะมีสิทธิที่จะยุติการท้องของตนเองถ้าเกิดว่าท้องแล้วเค้าไม่ต้องการเค้าไม่พร้อม เค้าควรจะได้รับความคุ้มครองจากรัฐบาลบริการอย่างปลอดภัยให้กับเค้า ถ้าเรามองคนพวกเบียงเบนหรือผิดปกติ แล้วถามว่าพี่สู้เพื่อเค้าไหมพี่ก็สู้ แต่ว่าพี่ไม่ได้คิดว่าพี่สู้อะไรเลยอย่างนี้มันมีอยู่แล้วเพียงแต่พูดถึงเรื่องนี้ขึ้นมา⁸⁷

สรุปผลการสัมภาษณ์ข้างต้น ได้ดังนี้ คือ

1. เรื่องผู้หญิงดี ไม่ดี แบ่งออกได้เป็น 2 แนวทาง คือ ไม่เคยมองประเด็นเรื่องผู้หญิงดี 13 คน คิดว่ามีผู้หญิงดีไม่ดี แต่กรอบนี้จำกัดผู้หญิงมากเกินไป 2 คน อนุรักษ์นิยม 4 คน เห็นว่าทัศนะนี้มีเปลี่ยนแปลง 2 คน
2. เรื่องความเป็นกุลสตรีไทย แบ่งออกเป็น 4 แนวทาง คือ สังคมมองว่าการละเมิดกรอบเรื่องเพศเป็นเรื่องที่ร้ายแรงที่สุด 14 คน ความเป็นแม่เป็นสิ่งที่ร้ายแรงที่สุด 1 คน ร้ายแรงน้อยที่สุดคือกริยามารยาทและความเป็นแม่ศรีเรือน 2 คน ถึงแม้ผู้หญิงจะออกนอกกรอบทั้งหมดก็ไม่ร้ายแรงอะไร
3. การรักษาวลสงวนตัวแบ่งออกเป็น 3 แนวทาง คือ ตอบจากสิ่งที่สังคมมองว่าเกี่ยวเนื่องกับพฤติกรรมทางเพศของผู้หญิง 13 คน ตอบจากมุมมองของตนเอง 5 คน ตั้งคำถามกับกรอบเรื่องการรักษาवलสงวนตัว 5 คน

⁸⁷ สัมภาษณ์ กฤตยา อาชวนิจกุล, 24 สิงหาคม 2544.

4. เรื่องเสรีภาพทางเพศ แบ่งเป็น 4 แนวทาง คือ ผู้หญิงควรมีสิทธิหรือสามารถมีเสรีภาพทางเพศดังเช่นผู้ชายได้ 5 คน ควรมืออย่างมีเงื่อนไขและตั้งคำถามว่าทำไมต้องเหมือนผู้ชาย 11 คน สังคมควรมีความเท่าเทียมกันในประเด็นที่กำหนด คือต้องเข้มงวดกับพฤติกรรมทางเพศของชายด้วย 1 คน ควรต่อสู้ที่ความคิดไม่ใช่การกระทำ 1 คน
5. การทำแท้ง การขายตัว และเด็กรักสนุก แบ่งเป็น 3 แนวทางคือ ไม่ผิด เป็นสิทธิส่วนบุคคลขึ้นอยู่กับว่าผู้กระทำรับได้หรือไม่ที่คนประณาม และไม่ควรมีกรอบว่าเป็นผู้หญิงไม่ดีเพราะสาเหตุนี้ 5 คน มองว่าผิด 4 คน ไม่สามารถตัดสินได้ว่าถูกหรือผิดทั้งผู้หญิงและผู้ชายต่างตกเป็นเหยื่อของระบบ 7 คน
6. เรื่องการแต่งกาย แบ่งเป็น 4 แนวทาง คือ ผู้หญิงควรมีอิสระในการแต่งตัว ไม่คิดว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี 13 คน การเปิดเผยรูปร่างมากเกินไปไม่เหมาะสม ผู้หญิงถูกหลอกให้แต่งตัว เป็นการลดคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ลงให้เป็นวัตถุทางเพศ 6 คน ทำลายวัฒนธรรม จารีต แต่วัฒนธรรมก็มีการเปลี่ยนแปลง การทำลายไม่หมายความว่าผิด 7 คน ไม่เห็นว่าเป็นการทำลายวัฒนธรรมไทย 10 คน
7. มีนักวิชาการกลุ่มตัวอย่างเพียงคนเดียวที่ไม่เคยพูดหรือเขียนเรื่องนี้ในสาธารณะ

จากสมมติฐานที่ว่า “ถึงแม้ว่าบทบาทของผู้หญิงในสังคมไทยอาจจะมีมากขึ้น แต่การมองผู้หญิงไม่ดีในรูปแบบต่าง ๆ ยังไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก โดยเฉพาะในเรื่องการแต่งกาย และพฤติกรรมทางเพศของผู้หญิง เพราะยังมีความเชื่อในเรื่องจารีต ค่านิยมแบบเดิมอยู่” จารีตค่านิยมแบบเดิมในที่นี้ หมายถึง ค่านิยมของสังคมในเรื่อง “ผู้หญิงที่ดี” ว่าจะต้องเป็นกุลสตรี เป็นแม่บ้านแม่เรือน และรักษาวลสงวนตัว ซึ่งสังคมยึดถือต่อเนื่องกันมาจนถึงระยะเวลาก่อนหน้าที่จะทำการวิจัย

ผลการวิจัยทำให้เราได้ทราบว่า นักวิชาการที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้ง 19 คน ได้ให้ความหมายและมองภาพของผู้หญิงไม่ดีเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือ จากเดิมที่มองว่าผู้หญิงที่ดีจะต้องรักษาพรหมจรรย์ไว้ให้สามีจนกว่าจะแต่งงาน ต้องรักษาวลสงวนตัว ผู้หญิงต้องเป็นแม่ศรีเรือนและภรรยาที่ดี ผู้หญิงจะต้องเป็นแม่ที่ดี นักวิชาการกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต่างมีความคิดเห็นว่าการครอบครองนี้เป็นกรอบที่จำกัดและกดขี่ผู้หญิงมากเกินไป ในเรื่องการรักษาพรหมจรรย์มองว่าถึงแม้ว่าผู้หญิงไม่ได้รับการรักษาพรหมจรรย์ของตนไว้จนกว่าจะแต่งงานก็ไม่ถือเป็นผู้หญิงไม่ดี เห็นได้จากการตอบคำถามในเรื่อง ความเป็นกุลสตรีที่มีผู้ตอบ 6 คน ที่เห็นว่าถึงผู้หญิงละเมิดกรอบเรื่องนี้ไปทุกข้อก็ไม่ใช่ว่าร้ายแรง และในเรื่องเสรีภาพทางเพศที่มีนักวิชาการกลุ่มตัวอย่างถึง 17 คน เห็นว่าผู้หญิงควรมีเสรีภาพทางเพศมากขึ้น ผู้หญิงควรที่จะมีสิทธิกำหนดความเป็นไปในเรื่องเพศของตน

เองมากขึ้น ไม่ใช่ทำเพราะอยากเหมือนผู้ชาย แต่เสรีภาพทางเพศในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการสำสอนทางเพศ ควรเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่พึงมี ควรให้ความรู้เรื่องเพศแก่ผู้หญิง และสอนให้ทั้งผู้หญิงและผู้ชายมีความรับผิดชอบ เคารพซึ่งกันและกันมากขึ้น เพราะถ้าขาดสิ่งเหล่านี้ผลเสียที่ตามมาจะเกิดขึ้นกับผู้หญิงมากกว่า

เรื่องการทำแท้ง การขายตัว และเด็กรักสนุก สังคมมักจะมองว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน ส่วนในความคิดเห็นของนักวิชาการนั้น เรื่องการขายตัวเป็นเรื่องที่นักวิชาการแสดงความเห็นกันมากที่สุด นักวิชาการกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 5 คน ที่มีความเห็นว่ามันไม่ผิด โดยมองที่ประเด็นเรื่องความเป็นสิทธิส่วนตัวของแต่ละปัจเจกชน และมองว่าโดยพฤติกรรมแล้วไม่ผิดแต่สังคมไปสร้างกรอบให้ว่ามันผิด ซึ่งเมื่อลองสอบถามว่าถ้าเกิดขึ้นกับคนใกล้ตัวยังคิดว่าตนเองรับได้หรือไม่ ซึ่งผู้ตอบก็ยอมรับได้ถ้าคนใกล้ตัวคิดดีแล้ว นักวิชาการกลุ่มตัวอย่างจำนวน 4 คน เห็นว่าผิด แต่ก็ยอมรับได้ในกรณีที่ทำเพราะความจำเป็นไม่ใช่ทำเพราะรักสนุก มีนักวิชาการกลุ่มตัวอย่าง จำนวนถึง 7 คน ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มที่มากที่สุดมีความเห็นว่า ไม่สามารถตัดสินได้ว่าถูกหรือผิด ดีหรือไม่ดี ผู้หญิงและผู้ชายต่างตกเป็นเหยื่อของระบบทุนนิยม สังคมบริโภคนิยมและวัตถุนิยม ซึ่งนักวิชาการกลุ่มนี้ไม่ได้เห็นว่าเป็นความผิดของปัจเจกชนที่ทำอย่างนั้น แต่เป็นเพราะระบบหรือโครงสร้างสังคมโดยรวมที่สร้างระบบคิดที่เห็นว่าเห็นวัตถุ หรือเงินเป็นสิ่งที่สำคัญมากกว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักวิชาการเห็นว่าพฤติกรรมเหล่านี้เป็นปัญหาในตัวของมันเองและไม่ควรกระทำ

ในขณะที่นักวิชาการเกือบทั้งหมด มีความเห็นที่เปิดกว้างมากขึ้นในเรื่องพรหมจรรย์และพฤติกรรมทางเพศของผู้หญิง(17 : 2) แต่สำหรับในเรื่องการแต่งตัวแล้ว ถึงแม้ว่านักวิชาการกลุ่มตัวอย่างจะบอกว่าวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลง และการแต่งตัวก็ไม่ได้ทำลายวัฒนธรรมของไทย หรือทำลายแต่การทำลายก็ไม่ใช่อะไรที่ผิด แต่นักวิชาการยอมรับเรื่องการแต่งตัวที่เปิดเผยรูปร่างของผู้หญิงได้น้อยกว่าเรื่องพฤติกรรมทางเพศ (13 : 6) ซึ่งก็เป็นสิ่งที่น่าสนใจว่าเพราะอะไร อาจเป็นเพราะเมื่อเราเห็นคน ๗ คนเดินมา เราไม่สามารถบอกได้ว่าคน ๗ นั้นมีพฤติกรรมทางเพศอย่างไร แต่การแต่งกายมักถูกสื่อความหมายไปในเรื่องทางเพศเสมอ และระดับของการเปิดเผยที่ทำให้คนรู้สึกว่าเป็นหรือไม่เป็นก็ต่างกัน ดังนั้นจึงน่าจะขึ้นอยู่กับคนมองมากกว่าคนใส่ และความเปิดเผยมักจะถูกเชื่อมโยงกับความไม่ดีและความรุนแรงทางเพศ ซึ่งนักวิชาการหลายคนมองว่าต้องระวังว่าการแต่งตัวแบบนี้จะทำให้คนเข้าใจผิด และเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามาทำร้ายตัวเองได้ แต่นักวิชาการบางคนกลับมองว่า ต้องระวังการเชื่อมโยงการแต่งกายกับประเด็นเรื่องความรุนแรงทางเพศ และเห็นว่าถึงแม้จะมีกฎหมายที่ห้ามผู้หญิงแต่งตัวเปิดเผยรูปร่างก็ไม่สามารถขจัดประเด็นความรุนแรงทางเพศได้ ถ้าไม่ขจัดอคติทางเพศที่มีต่อเพศหญิง

ประเด็นเรื่องบทบาทความเป็นแม่ศรีเรือนและภรรยาที่ดี นักวิชาการทั้งหมดมีความคิดเห็น ว่า ถ้าผู้หญิงละเมิดกรอบเรื่องนี้ไปไม่ถือว่าเป็นเรื่องร้ายแรง หรือเป็นผู้หญิงไม่ดี ดังจะเห็นได้จาก การตอบคำถามเรื่องความเป็นกุลสตรี นักวิชาการกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 19 คนไม่มองว่าถ้าละเมิด กรอบเรื่องนี้ไปแล้วจะเป็นสิ่งที่ร้ายแรง และมีนักวิชาการ 2 คน ที่ตอบว่าความเป็นแม่ศรีเรือนเป็น สิ่งที่ร้ายแรงน้อยที่สุดถ้าละเมิด และนักวิชาการกลุ่มตัวอย่างยังเห็นว่าแนวความคิดเรื่องเพศ ความเป็นแม่ และแม่ศรีเรือนเกี่ยวพันกัน แม่ที่ดีต้องไม่ล่าช้า แม่ศรีเรือนไม่ได้หมายถึงทำกับข้าวหรือดูแลบ้านเฉย ๆ หมายถึงการเป็นภรรยา มีเพศสัมพันธ์กับสามี การทำงานสองกะของผู้หญิงทำให้ผู้ หญิงตกอยู่ในสภาพเสียเปรียบ ในแง่ของการพัฒนาตัวตนของผู้หญิงเอง⁸⁸ บทบาทเรื่องการดูแล บ้านหรือสมาชิกในบ้าน ถ้าผู้หญิงต้องทำงานนอกบ้านด้วยบทบาทตรงนี้น่าจะเป็นของทั้งหญิงและ ชาย⁸⁹ และไม่ควรรอคาดหวังให้ผู้หญิงเป็นเมียหรือแม่ที่สมบูรณ์แบบ เมื่อผู้หญิงต้องออกไปทำงาน นอกบ้าน⁹⁰ และถ้าผู้ชายชอบทำงานบ้านหรือดูแลคนในบ้านมากกว่า ไม่ควรไปกำหนดว่าบทบาท นี้ต้องเป็นของเพศใดเพศหนึ่ง⁹¹

บทบาทในเรื่องความเป็นแม่ นักวิชาการกลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดมีความเห็นว่าถ้าผู้หญิง ขาดหรือบกพร่องก็ไม่ร้ายแรง หรือเป็นผู้หญิงไม่ดี มีนักวิชาการเพียงคนเดียวเท่านั้นที่มองว่า บทบาทความเป็นแม่เป็นสิ่งที่ร้ายแรงที่สุดถ้าผู้หญิงละเมิดออกไป เช่น ถ้าแม่ทิ้งลูกจะรู้สึกว่าเป็น เรื่องที่ร้ายแรงมาก⁹²

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในกรอบความเชื่อเรื่องผู้หญิงที่ดี ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทาง เพศของผู้หญิง บทบาทความเป็นแม่ศรีเรือน ความเป็นภรรยาที่ดี และบทบาทความเป็นแม่ นัก วิชาการกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ค่อนข้างที่จะมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือเปิดกว้างมากขึ้น แต่ในเรื่องการแต่งกายของผู้หญิงจะเห็นความแตกต่างทางความคิดระหว่างคนสองกลุ่มอยู่อย่าง ชัดเจน คือกลุ่มที่เห็นว่าผู้หญิงควรมีอิสระในการแต่งตัว ถึงแม้ว่าการแต่งตัวนั้นจะเป็นการเปิด เผยรูปร่างมากเกินไป กลุ่มนี้มี 13 คน กับอีกกลุ่มหนึ่งมี 6 คน ที่บอกว่าการแต่งตัวที่เปิดเผยรูปร่าง

⁸⁸ เนืองน้อย บุญยเนตร

⁸⁹ เทัญศรี กวีวงศ์ประเสริฐ

⁹⁰ จูติพร ศิริพันธ์

⁹¹ นภาพรณ ะหวานนท์

⁹² วิภา แก้วประดับ

มากเกินไปเป็นเรื่องที่ไม่ค่อยเหมาะสม เป็นการลดคุณค่า และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้หญิงลงไปเป็นวัตถุทางเพศ

จากประเด็นต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ เมื่อมองดูถึงรุ่นหรืออายุของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้พบว่าไม่มีความแตกต่างระหว่างผู้ที่อายุมากและผู้ที่อายุน้อย คือในสามประเด็นแรกความคิดเห็นค่อนข้างจะไปในทางเดียวกัน ส่วนในประเด็นเรื่องการแต่งตัว เมื่อมองดูอายุของผู้ให้สัมภาษณ์พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ที่อายุมากกับผู้ให้สัมภาษณ์ที่อายุน้อย ต่างอยู่ในทั้งกลุ่มที่มองว่าผู้หญิงควรมีอิสระเรื่องการแต่งตัว และกลุ่มที่มองว่าการเปิดเผยรูปร่างมากเกินไปเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน คือ ผู้ให้สัมภาษณ์ที่อายุมาก 7 : 4 และผู้ให้สัมภาษณ์ที่อายุน้อย 5 : 3

ในการอธิบายประเด็นเรื่องผู้หญิง นักวิชาการได้ให้ความสำคัญกับปัญหาว่าเกิดมาจากโครงสร้างของสังคม เกิดจากระบบสังคมมากกว่าจากตัวผู้หญิงเอง และในการอธิบายถึงที่มาของปัญหาและการแก้ไขปัญหา ทำให้เห็นได้ว่านักวิชาการไทยต่างได้รับอิทธิพลทางความคิดและวิธีการอธิบายปัญหาจากทั้งทฤษฎีในแนวมาร์กซิสต์ และทฤษฎีในแนวเฟมินิสต์ ในการใช้ทฤษฎีในแนวมาร์กซิสต์อธิบายนั้น เช่น การอธิบายว่าปัญหาต่าง ๆ ในเรื่องผู้หญิง ไม่ว่าจะเป็นกรอบเรื่องผู้หญิงที่ดี ผู้หญิงไม่ดี การขายตัว การแต่งตัว พฤติกรรมทางเพศของผู้หญิงล้วนมาจากระบบและโครงสร้างสังคม โดยเฉพาะระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม บริโภคนิยมและวัตถุนิยม ที่ปิดกั้นโอกาสและไม่เอื้อต่อการพัฒนาตนเองของผู้หญิง การใช้ทฤษฎีในแนวมาร์กซิสต์เป็นการใช้ในการอธิบายถึงที่มาของปัญหา แต่ไม่ได้นำมาเป็นวิธีการแก้ไขปัญหา

ส่วนทฤษฎีในแนวเฟมินิสต์นั้น นักวิชาการส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดนี้มาก เช่น การอธิบายปัญหาว่าเกิดจากระบบที่ผู้ชายเป็นใหญ่ และการอบรมสั่งสอน ค่านิยมและวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ที่ปลูกฝังและสืบทอดความไม่เสมอภาคระหว่างเพศหญิงและเพศชาย คุณค่าต่าง ๆ ที่เคยเป็นคุณค่าของเพศชายหรือเพศหญิง ทั้งสองเพศควรมีได้เหมือน ๆ กันไม่ควรจำกัดว่าจะต้องเป็นของเพศใดเพศหนึ่ง และในวิธีการแก้ไขปัญหา นั้นได้รับอิทธิพลของเฟมินิสต์แนวเสรีนิยมมากที่สุดคือ เน้นที่การให้ความรู้ ให้การศึกษา การอบรมสั่งสอนปลูกฝังให้เคารพความเป็นมนุษย์ของผู้หญิง และการแก้ไขกฎหมายต่าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้หญิง และมองว่าผู้หญิงนั้นควรมีความเป็นมนุษย์ที่มีศักดิ์ศรี ที่เท่าเทียมกับผู้ชาย ผู้หญิงและผู้ชายแตกต่างกันเพียงแค่สรีระเท่านั้น และไม่ควรเอาความแตกต่างทางสรีระมาทำให้เกิดความแตกต่างทางด้านอื่น ๆ ด้วย คือจะเน้นความเท่าเทียมกันระหว่างหญิงกับชาย และนักวิชาการไทยได้รับอิทธิพลจากเฟมินิสต์แนวนิยมหญิงน้อยมาก ที่บอกว่าผู้หญิงและผู้ชายแตกต่างกัน และให้ความสำคัญกับคุณค่าที่ถูกเชื่อมโยง

เข้ากับความเป็นผู้หญิง ซึ่งนักวิชาการบอกว่านอกจากสรีระแล้วหญิงและชายไม่มีความแตกต่างกัน